

"HVIS IKKE DU HAR EN UDDANNELSE, SÅ HAR DU IKKE ET LIV"

Unges oplevelser af overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse i
udsatte boligområder

"HVIS IKKE DU HAR EN UDDANNELSE, SÅ HAR DU IKKE ET LIV"

Unge oplevelser af overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse i udsatte boligområder

Kathrin Houmøller

Ulrik Lerbech Vinther

ISBN-978-87-92798-86-2

2023 OKTOBER

© 2023 Center for Boligsocial Udvikling

Center for Boligsocial Udvikling

Sadelmagerporten 4

2650 Hvidovre

Tlf. 28 35 58 85

E-mail: info@cfbu.dk

www.cfbu.dk

Illustrationer: Mette Lind Kusk

Layout: Cecilie Næsby Friis

Udgivelsen kan frit hentes på www.cfbu.dk

CFBUs udgivelser kan frit citeres med tydelig kildegengivelse

Center for Boligsocial Udvikling er en selvejende institution under Social-, Bolig- og Ældreministeriet. Centrets overordnede formål er at undersøge effekten af sociale indsatser i udsatte boligområder, at indsamle erfaringer fra nationale og internationale boligsociale indsatser og at yde kvalificeret rådgivning og processtøtte til centrale aktører indenfor det boligsociale område.

INDHOLD

Introduktion	4
Hovedpointer	7
Fra ungeperspektiv til praksis	9
Unge i udsatte positioner	10
Del 1: Unge i, uden for og mellem uddannelse	12
Sammenfatning	13
Hvad kendetegner de unge i undersøgelsen?	14
De unges uddannelseserfaringer i overgangen	19
Del 2: Unges fortællinger om fællesskab og udenforskab	27
Sammenfatning – i et uddannelsesperspektiv	28
Fællesskab og udenforskab	29
Del 3: Unges fortællinger om møder med systemet	37
Sammenfatning – i et uddannelsesperspektiv	38
Forkert, ekskluderet og alene	39
Del 4: Praksis fra et ungeperspektiv	46
Sådan har vi gjort	57
Litteratur	59

INTRODUKTION

Der er i dag ca. 42.000 unge i alderen 15-24 år, som står uden for uddannelse og beskæftigelse i Danmark. En betydelig del af disse unge bor i boligområder, der betegnes som udsatte.

Ser man alene på uddannelse, er det hver fjerde ung mellem 18 og 29 år i udsatte boligområder, som har grundskolen som højeste fuldførte uddannelse og ikke er i gang med en uddannelse. Det er næsten dobbelt så mange som blandt de unge i befolkningen generelt. Det er en markant og vedvarende ulighed til trods for, at der over tid er sket en positiv udvikling i de udsatte boligområder i forhold til at øge børn og unges livschancer (Christensen et al. 2022).

Med denne undersøgelse har vi ønsket at skabe viden om overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse, som den opleves af unge i udsatte boligområder. Hvilke vanskeligheder peger de på? Hvilke perspektiver har de på deres livssituation og det system, der omgiver dem? Og hvordan kan vi forstå betydningen af de unges livsvilkår for deres uddannelseserfaringer?

Det er hensigten, at de unges vidensbidrag kan være med til at kvalificere lokale indsatser i udsatte boligområder, så færre unge i fremtiden står uden for uddannelse.

NYE VEJE FOR LOKALE UNGEINDSATSER?

I Danmark er det en uddannelsespolitisk målsætning, at mindst 90 procent af alle 25-årige i 2030 skal have gennemført en ungdomsuddannelse, og det er i dag et krav, at unge mellem 15 og 17 år deltager i enten uddannelse, arbejde eller anden aktivitet. Uddannelse betragtes som afgørende for de unges sociale mobilitet og er vanskelig at undsige sig, hvis man skal undgå en usikker tilknytning til arbejdsmarkedet.

De unge, vi har mødt som en del af undersøgelsen, fortæller selv om en stærk uddannelsesdagsorden og de beskriver, hvordan det at tage en uddannelse kan opleves som den eneste 'rigtige' vej at gå. Som en af de unge sagde: "Hvis ikke du har en uddannelse, så har du ikke et liv." Ikke

desto mindre oplever en del af de unge fortsat uddannelsesmæssige udfordringer.

I 2020 nedsatte den daværende regering Reformkommissionen, som fik til opgave at foreslå reformer, der tager hånd om komplekse samfundsudfordringer, herunder problemstillingen med unge uden for uddannelse og beskæftigelse. I rapporten, Nye Reformveje 3 (Reformkommissionen 2023), peger kommissionen på den almene boligsektor som en central aktør i arbejdet med at sikre, at færre unge i fremtiden står uden for uddannelse. Både fordi lidt under en tredjedel af de 42.000 unge bor i den almene boligsektor, og fordi det boligsociale arbejde har gode forudsætninger for at støtte op om de unge lokalt, gennem nærhed og tid til relationsarbejde.

I Reformkommissionens arbejde såvel som i debatten om de unge uden for uddannelse har der været fokus på at lytte til de unges perspektiver på, hvorfor overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse kan være vanskelig (Møllerup et al. 2022; Maack et al. 2022). Men vi har manglet at høre stemmerne fra unge i udsatte boligområder, som oplever udfordringer i overgangen. Tidligere forskning om marginaliserede unge i udsatte boligområder har netop peget på, at de eksisterende indsatser ikke altid opleves som relevante og meningsfulde for de unge selv. De bygger i for lav grad på viden fra det levede liv og er ikke i stand til at genkende de unges sammensatte livssituation (Tofteng & Bladt 2022).

Så hvordan kan vi i højere grad styrke disse unges muligheder for at færdiggøre en ungdomsuddannelse? Og hvordan kan vi støtte dem på måder, som opleves relevant i forhold til deres behov, hverdagsliv og livsomstændigheder? Her ser vi en svær, men vigtig opgave i at diskutere, hvordan de unges oplevelser og perspektiver kan oversættes i praksis. Denne rapport giver ikke svaret, men peger på væsentlige ungeerfaringer og forhold, som kan danne afsæt for fremtidige indsatser.

TAL OM UNGE UDEN FOR UDDANNELSE OG BESKÆFTIGELSE 15-24-årige uden tilknytning til uddannelse eller beskæftigelse (2021)

	Antal	Andel
Hele landet	42.015	6,3%
Almen boligsektor	12.290	10,6%
Områder med boligsocial helhedsplan	3.183	11,7%

Kilde: BL's beregninger på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata.

DE UNGE I UNDERSØGELSEN

I rapporten har vi fokus på unge i udsatte boligområder, som har færdiggjort grundskolens 9. klasse. De unge er mellem 16 og 26 år og befinder sig i udsatte positioner, fordi de enten står uden for uddannelse, er i risiko for at frafalde den uddannelse, de er i gang med, eller fordi de oplever gentagne frafald. Enkelte af de unge i undersøgelsen har afsluttet en ungdomsuddannelse og deler deres erfaringer i et tilbageblik.

Vi har mødt de unge gennem boligsociale- og kommunale indsatser i to udsatte boligområder. De unge, der optræder i rapporten er alle minoritetsdanskere, og langt størstedelen er mænd. Flere af de unge er, eller har tidligere været, involveret i kriminalitet. Således skal de unge ikke ses som repræsentative for alle unge i udsatte boligområder, der oplever vanskeligheder i forhold til uddannelse.

HVEM HENVENDER RAPPORTEN SIG TIL?

Rapporten henvender sig til en bred række af aktører i og omkring udsatte boligområder, som arbejder med unge og ønsker at kvalificere deres indsatser gennem viden om de unges oplevelser og perspektiver: medarbejdere og ledere i boligsociale helhedsplaner, fremskudte kommunale indsatser og civilsamfundsorganisationer. Herudover er rapportens indsigter relevante for grundskoler og ungdoms- og erhvervsuddannelser i og omkring udsatte boligområder; institutioner, som netop er henholdsvis afsendere og modtagere af de unge i overgangen.

RAPPORTENS ILLUSTRATIONER

De illustrationer som indgår i rapporten er lavet af Mette Lind Kusk, ph.d. og postdoc ved Aarhus Universitet. Mette har læst udvalgte, anonymiserede uddrag fra vores feltno

ter og ungeinterviews og har på den baggrund illustreret situationer, oplevelser, perspektiver eller stemninger, som de unge enten har fortalt os om, eller som vi har oplevet under feltarbejdet.

RAPPORTENS OPBYGNING

Rapporten er bygget op om fire dele. **Første del** giver et indblik i, hvem de unge i undersøgelsen er, og udfolder deres uddannelseserfaringer i overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse. **Anden del** har fokus på de unges livsvilkår som unge bosat i et udsat boligområde og stiller skarpt på de unges oplevelser af fællesskab og udenforskab; oplevelser, som har betydning for deres uddannelseserfaringer. **Tredje del** undersøger de unges oplevelser af systemet og bidrager med viden om, hvorfor en stor del af de unge møder systemet med mistillid og derfor kan være svære at følge og støtte i overgangen. **Fjerde del** vender sig mod praksis fra et ungeperspektiv og præsenterer fem betydningsfulde forhold i det lokale arbejde med unge i udsatte positioner.

Del 1 Unge i, uden for og mellem uddannelse

Del 2 Unges fortællinger om fællesskab og udenforskab

Del 3 Unges fortællinger om møder med systemet

Del 4 Praksis fra et ungeperspektiv

En stor tak til alle de unge og medarbejdere, der har deltaget i undersøgelsen.

TAL OM UDDANNELSE

Unge mellem 18 og 29 år i udsatte boligområder (2022)

36.188

Unge mellem 18 og 29 år er bosat i et udsat boligområde i 2022.

25%

Svarende til hver fjerde ung i udsatte boligområder har grundskolen som højeste uddannelse og er ikke i gang med en uddannelse. I de almene boligområder er andelen **22 %** og for hele landet **13 %**.

12%

Af de unge i udsatte boligområder, der har afbrudt en uddannelse i løbet af året, er ikke gået i gang med en ny. I de almene boligområder er andelen **9 %** og for hele landet **7 %**.

58%

Af de unge i udsatte boligområder har fuldført en uddannelse højere end grundskolen. I de almene boligområder er andelen **61 %** og for hele landet **71 %**

Kilde: Landsbyggefondens Beboerdata og Landsbyggefondens BoligSociale Data.

Definition af udsat boligområde: Et udsat boligområde er her defineret som et område med en boligsocial indsats/helhedsplan.

Bemærkning: Tal om afbrudt uddannelse er opgjort for 2021.

HOVEDPUNKTER

Rapporten handler om unges oplevelser af overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse i udsatte boligområder. Analysen udfolder, hvordan de unges vanskeligheder i overgangen opstår i relationen mellem de unge og de sociale betingelser, institutioner og systemer, der omgiver dem. Undersøgelsen bygger på feltobservationer, samtaler og interviews med unge og medarbejdere i og omkring boligsociale- og kommunale ungeindsatser i to udsatte boligområder.

Hovedpunkterne opsummeres her.

DE UNGE OPLEVER FLERE OVERGANGE I OVERGANGEN

Størstedelen af de unge i undersøgelsen har zigzaggende uddannelsesforløb. Det vil sige, at de alle går i gang med en ungdoms- eller erhvervsuddannelse efter grundskolen, men oplever et eller flere frafald. For en stor del af de unge er der altså tale om flere overgange i overgangen, og der er en risiko for, at de unge i sidste ende står uden et uddannelsesbevis. De unge, som er i gang med en ungdomsuddannelse, fortæller om faglige og sociale udfordringer og kan i den forstand betragtes som frafaldstruede. For de unge, som er frafaldet en uddannelse og ikke er kommet i gang med en ny, spiller tid en rolle. Jo længere tid, der er gået, siden de sidst har været i gang med en uddannelse eller en uddannelsesrettet aktivitet, jo sværere bliver det at se sig selv på en uddannelse igen.

DE UNGE OPLEVER AT STÅ ALENE

Flere af de unge oplever at stå alene eller at være overladt til sig selv i relation til systemet. De unges fortællinger om at stå alene handler ikke om, at der ikke er et eksisterende system, hvor de kan opsøge hjælp, hvis de har brug for det. Men følelsen af at stå alene handler om, at systemet ikke opleves som relevant for de unge, der bærer på oplevelser af at blive set som forkerte eller ekskluderet fra diverse institutionelle sammenhænge. Flere af de unge fortæller også om forældre, der ikke har kendskab til det danske uddannelsessystem og derfor ikke kan støtte op. Og en stor del af dem møder op i de lokale indsatser med behov for hjælp til ting, som mange andre unge får hjælp til hjemme i familien såsom opskrivning til uddannelse, oprettelse af NemId eller adgang til e-Boks.

DE UNGE OPLEVER AT HAVE MISTILLID TIL SYSTEMET

For en stor del af de unge i undersøgelsen gælder det, at de i udgangspunktet møder de professionelle omkring dem med mistillid. De unges mistillidsstrategier skal forstås i sammenhæng med oplevelser af at blive mødt med negative forventninger eller oplevelser af, at systemet ikke vil eller kan hjælpe. Det kan vanskeliggøre udviklingen af tillidsfulde relationer mellem de unge og de professionelle. Hos flere af de unge i undersøgelsen kommer mistilliden til udtryk ved, at de vender sig væk fra systemet. Det gør det svært dels at opspore de unge, der har brug for støtte, og dels at følge dem over tid, i overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse, hvor en del af dem oplever udfordringer og frafald.

DE UNGE OPLEVER UDEFORSKAB

Udenforskab er et fremtrædende tema hos de unge og dækker over oplevelsen af at stå uden for samfundets institutioner og fællesskaber. De unges oplevelser af udenforskab er relateret til at være minoritetsdanskere og bo i et udsat boligområde. De unge fortæller om at opleve andres blikke på dem som værende forkerte, om manglende anerkendelse i grundskolen og om diskrimination i møder med fx politiet og på erhvervsuddannelser. De unges oplevelse af udenforskab har betydning for deres selvforståelse og identitet og er i høj grad med til at forme deres fællesskaber og handlinger i forhold til skole og uddannelse.

DE UNGE OPLEVER FÆLLESSKABET I BOLIGOMRÅDET SOM ET LIVSVILKÅR, DE SKAL NAVIGERE I

Ungefællesskabet i boligområdet er et centralt omdrejningspunkt for de unges erfaringer. De unge oplever et stærkt tilhør til det lokale fællesskab, hvor en stor del af dem indgår i forpligtende relationer. Det er et mangfoldigt fællesskab, hvor ungdomslivet foregår på gaden, og hvor flere af de unge står uden for uddannelse og er involveret i kriminalitet. Fra de unges perspektiver er fællesskabet risikofyldt og trygt på samme tid. Det indebærer en øget risiko for, at de unge ikke går uddannelsesvejen, men samtidig er det her, de finder trygheden sammen med dem, de er opvokset med. Fællesskabet synes således at være ambivalent og et grundlæggende livsvilkår for de unge, som de hele tiden må navigere i forhold til.

DE UNGE OPLEVER AT BLIVE MØDT OG HJULPET I DE LOKALE INDSATSER

De unges vidensbidrag peger på potentialet i en lokal praksis, som bedst kan beskrives som socialt arbejde i et grænseland mellem det formelle og det uformelle. Det er en praksis, som har fokus på de unges hele livssituation og tager afsæt i en forståelse for, at de unges liv er omskifteligt, og at der ofte er flere overgange i overgangen. Det er samtidig en praksis, der har fokus på udviklingen af tillidsfulde relationer i mødet med unge, som i udgangspunktet møder systemet med mistillid. De unges vidensbidrag peger på, at det er væsentligt med indsatser, som formår at engagere og fastholde de unge over tid. Det er en forudsætning for, at de professionelle omkring de unge kan handle på de unges omskiftelige livssituationer i overgangen.

FRA UNGEPERSPEKTIV TIL PRAKSIS

Rapporten præsenterer fem forhold, der kan bidrage til, at lokale indsatser i udsatte boligområder tager afsæt i de unges hele livssituation og engagerer de unge, som kan være vanskelige at få øje på og støtte over tid, i overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse. De fem forhold tager udgangspunkt i de unges perspektiver og adresserer de oplevelser og erfaringer, som ser ud til at have betydning for de unges handlinger i overgangen.

Det er hensigten, at de fem forhold kan inspirere til faglige refleksioner i praksis. Forholdene indskriver sig i det, vi i rapporten henviser til som socialt arbejde i et grænseland (Hansen 2023). Det er et arbejde, der til tider operer på tværs af et kommunalt forvaltningsarbejde og et mere relationelt nærhedsarbejde. Du kan læse mere om de fem forhold og socialt arbejde i et grænseland i rapportens del 4.

De fem forhold opsummeres her.

#1 At skabe rum for mangfoldige deltagelsesmuligheder

At skabe rum for mangfoldige deltagelsesmuligheder indebærer, at de unge kan deltage i de lokale indsatser på forskellig vis alt efter lyst og behov, ligesom de kan gøre det individuelt eller sammen med andre.

#2 At arbejde overskridende

At arbejde overskridende indebærer, at de unge og medarbejderne møder hinanden på måder, der overskrider de rammer, som de unge ellers forbinder med systemet.

#3 At agere fortalere for de unge

At være de unges fortalere indebærer, at medarbejderne møder systemet sammen med de unge og hjælper med at gøre den enkeltes hele livssituation forståelig for andre.

#4 At mobilisere ungefællesskabet

At mobilisere ungefællesskabet indebærer at give plads til de unges udfoldelse i deres lokale fællesskab, hvor de oplever tryghed og føler sig hjemme.

#5 At være responsiv over for det, der sker i miljøet

At være responsiv over for det, der sker i miljøet, indebærer, at medarbejderne er opmærksomme og reagerer på, hvordan skift i de unges liv kan være forbundet med det, der sker lokalt, i miljøet omkring dem.

UNGE I UDSATTE POSITIONER

I undersøgelsen tager vi afsæt i en forståelse af udsathed, som har blik for de unges livsvilkår og sociale betingelser. I den forståelse er de unge ikke udsatte i sig selv, men befinder sig i positioner og sammenhænge, der gør dem udsatte. I dette afsnit præsenterer vi det perspektiv. Og vi udfolder, hvorfor det i undersøgelsen er væsentligt ikke udelukkende at have fokus på de unges individuelle risikofaktorer, men også at rette opmærksomheden mod de sammenhænge, hvori de færdes og mod det, som betyder noget for de unge selv. Gør vi ikke det, risikerer vi at udvikle indsatser og løsninger, der ikke opleves som meningsfulde og relevante for de unge.

UDSATHED KAN IKKE REDUCERES TIL ET SPØRGS- MÅL OM INDIVIDUELLE FORHOLD

At være udsat er ikke et veldefineret begreb. Ofte bliver det brugt om mennesker, der befinder sig på kanten af samfundet og ikke har de samme ressourcer og muligheder som andre (Erlandsen et al. 2015). Når vi taler om udsathed i forbindelse med børn og unge, taler vi ofte om social arv. På næsten alle velfærdsområder er forekomsten af udsathed eksempelvis større blandt børn og unge fra familier med få socioøkonomiske ressourcer (Ottosen et al. 2022). Det vil sige familier, hvor forældrene ingen uddannelse har, ikke er i beskæftigelse eller lever i fattigdom. Social arv henviser til, at børn og unges sociale problemer kan forklares med deres forældres udsathed (Ejrnæs 2015). Det er samme forståelse, der gør sig gældende, når unges uddannelsesudfordringer forklares med, at de kommer fra såkaldt 'uddannelsesfremmede hjem'. Det vil sige hjem, hvor forældrene har grundskolen som højeste fuldførte uddannelse.

Når vi alene forklarer børn og unges udsathed med det, der sker i hjemmet, risikerer vi imidlertid at overse de andre sammenhænge og hverdagspraksisser, hvori børn og unge også lever deres liv, og som kan være med til at skabe, øge eller mindske deres udsathed. Et tidligere studie af minoritetsdanske drenge i skolen har eksempelvis peget på, at når drengene udviser en problematisk adfærd i skolen, så bliver det ofte forklaret af lærerne med henvisning til drengenes ressourcervage familier (Gilliam 2008). Problemet med den forklaring er, at den overser, at drengenes adfærd også hænger sammen med særlige dynamikker i skolen og i lokalsamfundet.

Hvis vi vil forstå kompleksiteten i de unges udsathed, må vi derfor udforske de mange sammenhænge, hvor børn og unge færdes, og de risikofaktorer såvel som beskyttelsesfaktorer, der omgiver dem (Ejrnæs 2015). Ellers risikerer vi at reducere udsathed til et spørgsmål om individuelle forhold såsom den enkeltes familieforhold, forudsætninger, problemer og mangler.

RISIKOFAKTORER OG BESKYTTELSESAKTORER

Risikofaktorer er de forhold, som kan være medvirkende til, at udsathed øges. Det kan eksempelvis være fattigdom, forældres manglende uddannelse, arbejdsløshed eller kriminalitet. Hos sociologen Morten Ejrnæs (2015) er det en central pointe, at risikofaktorerne ikke udelukkende knytter sig til det, der sker i familien, men også til de andre sammenhænge, hvor børn og unge færdes og lever deres hverdagsliv. I nærværende undersøgelse kunne det eksempelvis være grundskolen og ungdomsuddannelsen, eller de unges møder med UU-vejledningen, sagsbehandlere eller politiet. Det kan også være det lokale ungefællesskab i boligområdet og på gaden. Således udgør byen og boligområdet også en særlig ramme for marginaliseringsdynamikker og er med til at definere livsvilkårene for de unge (Tofteng & Bladt 2022).

Beskyttelsesfaktorer, derimod, er de forhold, der modvirker risikofaktorerne. Det kan eksempelvis være personer i den unges netværk, som hjælper og støtter – en lærer eller en boligsocial medarbejder, måske – eller et læringsmiljø af høj kvalitet, som er med til at øge den unges deltagelsesmuligheder i samfundet.

LØSNINGER RAMMER SKÆVT

Forskningen peger på, at der er en tendens til individualisering i skole- og uddannelsespolitik og i velfærdsprofessionelles arbejde. Det indebærer, at individet udpeges som problemet og som genstanden for hjælp, hvorfor formålet bliver at forandre den enkeltes adfærd (Mørck et al. 2023; Lagermann 2023). I eksemplet ovenover med de minoritetsdanske drenge i skolen kunne det være i form af samtaler med den enkelte eller ved, at drengene bliver opfattet som "behandlingskrævende" (Gilliam 2008).

Individualiseringen kan medføre det, som uddannelses- og ungdomsforsker, Laila Lagermann (2023) har kaldt for et "skyklap-perspektiv", der altså skygger for at se betydningen af de strukturer og praksisser, der kan være med til at holde børn og unge fra eksempelvis at deltage i skolen. Når det sker, er der en risiko for, at de indsatser og løsninger, man tyer til rammer skævt og ikke løser problemet. Netop fordi man kommer med løsninger på et problem, man ikke helt forstår.

Tidligere forsknings- og udviklingsprojekter om marginaliserede unge i udsatte by- og boligområder har fremhævet netop denne problemstilling (Tofteng & Bladt, 2022; Bladt et al. 2021). De peger på, at mange af de eksisterende løsninger for denne gruppe af unge ikke i tilstrækkelig grad retter sig mod et liv levet i udsathed, og at de i alt for lav grad bygger på viden fra det levede liv. De er altså ikke altid i stand til at genkende de unges sammensatte livssituation. Samtidig viser de, at de eksisterende velfærdsløsninger såsom skoler og klubber, men også de særligt tilrettelagte tilbud som matrikelløse tilbud, ungdomsklubber, særlige skoletilbud, beskæftigelsesindsatser m.m. ikke synes at imødekomme de unges problemer – set fra de unges perspektiv (Tofteng & Bladt 2022; Bladt et al. 2021).

DE UNGE OPLEVER IKKE LØSNINGERNE SOM RELEVANTE

Når løsninger rammer skævt i forhold til de unges levede liv, så kan det få den betydning, at de ikke opleves som relevante eller meningsfulde for de unge selv. Det, som er særligt bemærkelsesværdigt fra ovenstående forskningsprojekter, er, at de tilbud, aktiviteter og institutioner, herunder folkeskoler og ungdomsuddannelser, som var tilgængelige for de unge, samtidig blev vurderet af de unge selv til at være neutrale eller, i værste fald, negative

for dem. De tre 'tilbud', som de unge derimod vurderede positivt, var henholdsvis en togstation, et fodboldhold og et cykelskur – steder og aktiviteter langt fra det formelle system. Den dominerende forklaring i feltet er, at de unge foretrækker at være langt fra diverse velfærdstilbud, så de kan få plads og rum til kriminalitet. De unge selv forklarer, at de eksisterende tilbud ikke er meningsfulde i forhold til de sociale problemer, de oplever at stå i. De vil gerne være en del af samfundets fællesskab, men de ved ikke hvordan (Bladt et al. 2021).

I nærværende undersøgelse har vi mødt unge, som til tider vender sig væk fra systemet. Det betyder ikke, at de ikke har lyst til eller behov for hjælp og støtte til de udfordringer, de oplever. Men de fortæller, at de ikke har erfaringer med, og tillid til, at systemet kan hjælpe dem. Og de oplever ikke altid, at de møder professionelle, som er interesseret i at forstå deres hele livssituation.

Det er et problem, hvis de unge ikke oplever, at de eksisterende indsatser og løsninger er meningsfulde for dem, og derfor aktivt vælger dem fra. Det gør det svært dels at opspore de unge, der har brug for støtte, dels at følge dem over tid, i overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse, hvor en del af dem oplever udfordringer og frafald. I en evaluering af den boligsociale ungevejlederindsats i Københavns Kommune (Madsen, Glad & Lund 2021) fandt man netop, at nogle af de unge, som står uden for uddannelse, kan være vanskelige at identificere via de kommunale systemer. Det kan omfatte unge, som er faldet fra deres uddannelse, men fortsat modtager SU eller anden uddannelsesstøtte. Eller det kan omfatte unge, som af forskellige årsager ikke har lyst til at blive kontaktet af kommunen. Her viser evalueringen, at de boligsociale ungevejledere har bedre forudsætninger for at få kontakt til nogle af disse unge. Men samtidig kræver arbejdet også et langt bredere fokus på de unges livssituation end blot mangel på uddannelse og job (Madsen, Glad & Lund 2021).

Set i lyset af ovenstående er det relevant at undersøge fra de unges perspektiv, hvori udfordringerne består i overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse. Og, afledt heraf, hvordan en meningsfuld indsats kan se ud.

DEL 1:

**UNGE I, UDEN FOR OG
MELLEM UDDANNELSE**

SAMMENFATNING

I rapportens første del udfolder vi, hvad der kendetegner de unge i undersøgelsen såvel som deres uddannelseserfaringer i overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse.

De unge fortæller om en stærk uddannelsesdagsorden og er alle fortsat videre på en ungdoms- eller erhvervsuddannelse efter grundskolen. Langt størstedelen af de unge har dog samtidig oplevet et eller flere frafald og kan beskrives som unge med zigzaggende uddannelsesforløb. Som det fremgår af de unges uddannelsesoplevelser og frafaldsbegrundelser, er der tale om en mangfoldighed af erfaringer, der handler om faglige udfordringer, oplevelser af diskrimination, interesser, involvering i kriminalitet, en følelse af udenforskab eller en manglende tro på, at de overhovedet kan lykkes i en uddannelsessammenhæng.

Det, de unge peger på i deres fortællinger, afspejler det, vi ved fra tidligere kvantitative studier. Næmlig at unge med zigzaggende uddannelsesforløb oftere end andre unge befinder sig i udsatte positioner. Unge uden for uddannelse har fx oftere en sigtelse, ligesom unge med zigzaggende uddannelsesforløb i højere grad har venner, der står uden for uddannelse. De unge zigzaggere oplever også oftere, at de er sat uden for samfundet (Slottved et al. 2022).

Når vi lytter til det, de unge fortæller, bliver det tydeligt, at hvis vi vil forstå de vanskeligheder, de oplever i overgangen, er der behov for en større indsigt i de komplekse liv og sociale dynamikker, der befinder sig 'bag' tallene. Det indebærer at se ud over en snæver uddannelseskontekst og ind i de andre sammenhænge, hvor de unge også færdes, og som har betydning for deres uddannelseserfaringer.

HVAD KENDETEGNER DE UNGE I UNDER- SØGELSEN?

I dette afsnit tegner vi et billede af, hvad der karakteriserer undersøgelsens unge, og med hvilke behov de møder op i de boligsociale- og kommunale ungeindsatser, hvorigennem vi har mødt dem. Det, vi ved om de unge og deres livssituation, er udelukkende det, de selv har fortalt os.

UNGES OPLEVELSER OG PERSPEKTIVER PÅ TVÆRS AF TO BOLIGOMRÅDER

Nærværende undersøgelse bygger på feltobservationer, uformelle samtaler og interviews med unge og medarbejdere i og omkring boligsociale- og kommunale ungeindsatser i to udsatte boligområder, begge med en boligsocial helhedsplan. Boligområderne såvel som alle, der har deltaget i undersøgelsen, er anonymiserede af hensyn til de unge, der har delt deres erfaringer med os.

I det ene boligområde har vi overvejende mødt unge gennem en anonym, frivillig indsats for unge mellem 18 og 25 år. I det andet boligområde har vi fået adgang til unge via en visiteret indsats for unge mellem 15 og 25 år. Herudover har vi i begge områder talt med unge, som de boligsociale medarbejdere giver individuel støtte uden om de to indsatser.

Forskelligheden i indsatserne på tværs af de to boligområder har gjort det muligt for os at møde en mangfoldig gruppe af unge: unge, der er synlige såvel som usynlige for det kommunale system og som står forskellige steder i overgangen. I rapporten foretager vi ikke en systematisk undersøgelse af indsatsernes forskellighed. Det er i stedet de unges erfaringer og perspektiver på overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse på tværs af de to områder og indsatser, som er i fokus for undersøgelsen. Indsatserne har alene fungeret som vores indgang til unge, som ellers kan være svære at møde, og har gjort det muligt for os at komme tættere på de unges hverdagsliv og få et konkret indblik i dele af det system, der omgiver dem i overgangen. Den viden har vi brugt som baggrundsviden og til at kontekstualisere det, de unge har fortalt os.

På tværs af de to boligområder har vi interviewet 15 unge mellem 16 og 26 år såvel som 10 medarbejdere i og omkring ungeindsatserne. Herudover har vi i den anonyme indsats

fået kendskab til omtrent 15 øvrige unge, som benytter indsatsen. Nogle af dem har vi haft uformelle samtaler med, og andre har vi overværet i vejledningssituationer. Du kan læse en mere udførlig beskrivelse af undersøgelsens metoder, herunder feltarbejdet og de kvalitative interviews under afsnittet 'Sådan har vi gjort'.

ANONYMISERING

Alle personnavne i rapporten er tildelt et pseudonym for at sikre anonymitet. I de tilfælde, hvor vi har vurderet, at konkrete beskrivelser kan føre til, at de unge, medarbejderne eller stederne bliver genkendelige, har vi udeladt eller ændret på enkelte detaljer.

BOLIGOMRÅDE 1 – EN FRIVILLIG, ANONYM UNGEINDSATS

Indsatsen er en kommunal indsats for unge mellem 18 og 25 år, der har til formål at øge målgruppens sociale mobilitet. De unge, der benytter indsatsen, er ikke visiteret, men kommer frivilligt og anonymt. De unge har mulighed for at deltage i en række gruppebaserede aktiviteter og modtager individuel vejledning, der skal understøtte dem i at komme i uddannelse eller job.

Fordi indsatsen er anonym og frivillig, tiltrækker den en mangfoldig gruppe af unge, som bruger indsatsen til alt lige fra uddannelses- og jobvejledning til samvær med venner. Det betyder også, at de unge, der kommer i indsatsen ikke nødvendigvis er unge, som ellers er i kontakt med det kommunale system. At indsatsen er anonym, betyder også, at medarbejderne som udgangspunkt ikke har andet kendskab til de unges fortid eller nuværende situation end det, som de unge selv vælger at dele. Flere af de unge giver dog på sigt samtykke til, at medarbejderne får adgang til personfølsomme oplysninger.

På undersøgelsestidspunktet var der cirka 50 aktive brugere af indsatsen: unge minoritetsdanske mænd over 18 år, som deltog i de gruppebaserede aktiviteter eller var i kontakt med medarbejderne og modtog vejledning.

BOLIGOMRÅDE 2 – EN VISITERET UNGEINDSATS

Indsatsen er en integreret boligsocial- og kommunal indsats for unge mellem 15 og 25 år i udsatte positioner, der har til formål at hjælpe de unge med at komme i uddannelse eller job. De unge visiteres til indsatsen, der primært består af et individuelt forløb, understøttet af et tværprofessionelt samarbejde mellem den boligsociale helhedsplan, UU-vejledningen og SSP.

Fordi de unge er visiteret til indsatsen og har givet samtykke til, at de forskellige aktører i det tværprofessionelle samarbejde må vidensdele med hinanden, har medarbejderne en stor indsigt i den enkeltes situation.

På undersøgelsestidspunktet var cirka 20 unge visiteret til indsatsen og modtog individuel støtte. Størstedelen af dem var unge mænd. En stor del af dem var minoritetsdanskere.

UNGE MED ZIGZAGGENDE UDDANNELSESFORLØB

De unge, vi har mødt på tværs af de to boligområder, befinder sig i forskellige livssituationer og udgør en mangfoldig gruppe. Forskelligheden kommer bl.a. til udtryk i deres alder (16-26 år), familiebaggrund, uddannelseserfaringer, involvering i kriminalitet og behov for støtte. De er alle sammen gået i gang med en ungdomsuddannelse efter grundskolen, men kun enkelte er gået den lige vej til en afsluttet ungdomsuddannelse. Derfor kan størstedelen af de unge beskrives som såkaldte 'zigzaggere' (Slottved et al. 2022). Zigzaggere defineres bredt som unge, der enten har afbrudt deres første ungdomsuddannelse, ikke er kommet i gang med en efter grundskolen og/eller er i gang med en ungdomsuddannelse, som de som 25-årige ikke har nået at færdiggøre. Gruppen af zigzaggere rummer derfor også unge, der har gennemført en ungdomsuddannelse som 25-årige, dog med et eller flere frafald bag sig.

DE UNGES LIVSSITUATION:

Baggrund, forældre og forsørgelsesgrundlag

- Alle har minoritetsdansk baggrund
- Næsten alle er mænd
- Størstedelen er opvokset i boligområdet
- Flere fortæller om forældre, der står uden for beskæftigelse
- Flere fortæller om forældre, der ikke taler dansk og/eller ikke forstår det danske uddannelsessystem
- Størstedelen er hjemmeboende og selvforsørgende

Netværk, kriminalitet og misbrug

- Størstedelen har venner, som ikke har afsluttet en ungdomsuddannelse, og/eller venner, der er, eller har været, involveret i kriminalitet
- Flere fortæller, at de er, eller tidligere har været, involveret i kriminalitet; flere af de unge har været sigtet, mens en mindre del af dem fortæller, at de har afsonet en dom. Enkelte har fortalt, at de har gæld fra sagsomkostninger
- Enkelte fortæller, at de har et misbrug af hash eller alkohol
- Enkelte fortæller om at have diagnoser og om kontakt til psykiatrien

TAL OM FAMILIEBAGGRUND OG ETNICITET

I udsatte boligområder er der tendens til, at en større andel af de unge, som er udfordret i overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse, befinder sig i udsatte positioner henset til familiebaggrund, end de unge, som er udfordret i overgangen i hele landet.

	Helhedsplansstøttet boligområde	Hele landet
Mindst én forælder i såkaldt 'restgruppe'	59 %	20 %
Familie under fattigdomsgrænsen	20 %	7 %
Minoritetsdansk baggrund fra MENAPT-land	57 %	10 %

Kilde: Christensen et al. (2022)

TAL OM ZIGZAGGERE

I en undersøgelse af 25-åriges syn på barrierer i uddannelsessystemet fremgår det, at unge med zigzaggende uddannelsesforløb samlet set befinder sig i mere udsatte positioner end unge, som har taget den lige vej (Slottved et al. 2022).

28 %

Af zigzaggerne uden ungdomsuddannelse føler sig sat uden for samfundet. For zigzaggerne med en ungdomsuddannelse er andelen **10 %** og for unge med et lige uddannelsesforløb **6 %**.

60 %

Af zigzaggerne uden ungdomsuddannelse har mindst én nær ven, som aldrig har gennemført en uddannelse efter grundskolen. For zigzaggerne med en ungdomsuddannelse er andelen **40 %** og for unge med et lige uddannelsesforløb er andelen **22 %**.

44 %

Af zigzaggerne uden ungdomsuddannelse har en mor med grundskolen som højeste fuldførte uddannelse. For zigzaggerne med en ungdomsuddannelse er andelen **27 %** og for unge med et lige uddannelsesforløb **21 %**.

DE UNGES BEHOV

Vi ved fra tidligere undersøgelser med fokus på unge og uddannelse i udsatte boligområder, at en stor del af de unge, som står uden for uddannelse, eller er i risiko for at stå udenfor, kan have en række behov, som ikke alene har med uddannelse og beskæftigelse at gøre, og som derfor kalder på en bred indsats. Det kan fx omfatte behov relateret til såvel kontakten med professionelle som kriminalitet, misbrug eller gæld (Kjeldsen et al. 2015; Madsen, Glad & Lund 2021).

Her beskriver vi de behov, vi har fået øje på i nærværende undersøgelse. Vi har fået indblik i de unges behov dels gennem vores samtaler og interviews med unge og medarbejdere, dels gennem vores observationer i de to indsatser. De unges behov relaterer sig til systemsupport, uddannelsesafklaring, jobafklaring, bisidning og ungdomslivssparring.

15 UNGE UDEN NEMID

En ungevejleder fortæller om dengang 15 unge mødte op i den lokale indsats uden NemId:

“ (...) da vi lige pludselig fik 15 unge samtidig, som alle sammen ville starte uddannelse, som ikke havde hverken det ene eller det andet. Det tog et år. Vi fik 15 (unge), der var fyldt 18 år nogenlunde samtidig (...). De ville alle gerne starte på uddannelse. Og det er rigtig fint, det er faktisk ret nemt (at hjælpe med det formelle), men jeg kunne ikke logge ind nogen steder, for de havde ikke noget. Så skulle vi have ... det var så NemId dengang. "Jamen hvordan får jeg NemID?". De havde ikke noget billed-ID. Nå, men så skal du have to former for ID uden billede. Nå, men de havde ikke noget sygesikring. De havde jo ikke noget, så det tog jo nærmest et år at få dem alle sammen sådan, så de havde alt.”

Systemsupport

Oprettelse af MitID, sygesikringskort, bankkonto

Fornyelse af pas, forlængelse af opholdstilladelse, boligopskrivning

Virksomhedsregistrering

Forståelse af breve i e-Boks fra fx UU-vejledning, politi, kriminalforsorg

Uddannelsesafklaring

Fremsøgning af eksamensbeviser fra grundskolen

Afdækning af muligheder og ønsker

Uddannelsessparring og -opskrivning

Afsøgning af lærepladser og virksomhedsdialog ifm. EUD

Tæt opmærksomhed på skift i uddannelsessituation

Jobafklaring

Afdækning af muligheder og ønsker

Fremsøgning af mulige jobs

Jobsparring, udarbejdelse af CV og motiverede ansøgninger

Tæt opmærksomhed på skift i jobsituation

Bisidning og sparring

Opbakning, ledsagelse og bisidning ifm. møder og kontakt med fx UU-vejledning, uddannelsesinstitutioner, politi, kriminalforsorg, jobcenter

Handlemuligheder og sparring ifm. uddannelse afbrudt af domsafsoning

Ungdomslivssparring

Nær relation til en voksen som kan konsulteres om almindelige hverdagslivsforhold; madlavning, kærester, venskaber, frustrationer, tvivl.

DE UNGES UDDANNELSESERFARINGER I OVERGANGEN

“ Det er gade, skole, gade, skole, gade, skole. Det er mit liv.”

I dette afsnit ser vi nærmere på de unges uddannelseserfaringer i overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse. Hvilke erfaringer gør de sig i tiden efter grundskolen, i mødet med ungdoms- og erhvervsuddannelser? Og hvilke tanker og følelser knytter sig til overgangen og oplevelserne med at falde fra en eller flere uddannelser?

ELLER UDEN FOR UDDANNELSE?

”Hvad laver I, efter I er færdige med grundskolen?” spørger vi en eftermiddag under feltarbejdet, hvor flere unge er mødt op i indsatsen og nu sidder i sofaerne og snakker. ”Vi laver ingenting,” svarer en af dem. Flere af dem er kommet for at få hjælp til jobsøgning og er altså for tiden uden for uddannelse og beskæftigelse.

Selvom flere af de unge i undersøgelsen ikke er i gang med hverken uddannelse eller beskæftigelse, så har de alle sammen tidligere været i gang med en ungdoms- eller erhvervsuddannelse. Det til trods for, at en stor del af dem træder ud af grundskolen med negative erfaringer. Flere af de unge fortæller om at være blevet smidt ud af grundskolen på grund af deres adfærd; om lærere, der har mistet håb for dem, og om at blive anbragt i specialklasser. Andre fortæller om ikke at have bestået 9. klasse. En stor del af de unge har valgt at tage 10. klasse, inden de er fortsat videre på en ungdomsuddannelse. Du kan læse mere om de unges erfaringer fra grundskolen i rapportens del 3.

Selvom alle de unge tidligere har været i gang med en ungdomsuddannelse, eller aktuelt er i gang, så er det samtidig kun en mindre andel af dem, der har færdiggjort en uddannelse. For de fleste unge gælder det, at de kan beskrives som zigzaggere, med et eller flere frafald bag sig. Erdem (20 år) har eksempelvis zigzagget mellem skole og gade, som han siger. På det tidspunkt, hvor vi møder ham, er han i gang med sit tredje forsøg på hf. Han fremhæver selv, at alle hans skift fortæller en historie om, hvor meget han virkelig har forsøgt at få en uddannelse.

FLERE OVERGANGE I OVERGANGEN

I et forsøg på at forstå de unges erfaringer i overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse er der en risiko for, at vi udelukkende beskriver de unge i et systemisk perspektiv; som nogle, der enten er i eller uden for uddannelse. Men som antropolog Anne Mia Steno (2015) fremhæver på baggrund af at have fulgt unge i og mellem erhvervsuddannelser i en periode på to år, så er der brug for mere nuance-rede forståelser af, hvad der sker når de unge frafalder en uddannelse. En stor del af de unge går nemlig andre steder hen og prøver andre ting af. Således er der i nogle tilfælde snarere tale om omvalg fremfor frafald fra uddannelses-systemet. Men omvalget betyder samtidig ikke, at de unges uddannelsesproblemer hermed er løst, blot fordi de igen er i uddannelse og optræder i statistikkerne som unge, der er i gang og på rette vej. Mange af de unge er nemlig i risiko for gentagne frafald og for i sidste ende at stå uden et uddannelsesbevis. I den forstand kan der være tale om flere overgange i overgangen.

Ved at følge de unge over tid har vi fået indsigt i, hvor omskiftelige deres liv kan være, og hvilken betydning det kan have for deres uddannelseserfaringer: En af de unge er godt i gang med en erhvervsuddannelse, da vi møder ham, men to måneder senere er han i risiko for at stoppe igen, fordi han ikke kan finde en praktikplads. Gør han det, vil det være tredje gang, han afbryder en erhvervsuddannelse. En anden ung venter på studiestart, men frygter at falde tilbage i kriminalitet og aldrig komme i gang med uddannelsen, fordi der pludselig sker ting i miljøet på gaden.

EN STÆRK UDDANNELSESDAGSORDEN

De unge oplever, at der er en stærk uddannelsesdagsorden og en generel forståelse af, at uddannelse er den forventede og rigtige vej at gå.

Isam (23 år) siger, at man som ung hele tiden får at vide, at "hvis ikke du har en uddannelse, så har du ikke et liv". Og Bilal (18 år) beskriver, hvordan der er en fortælling om, at "hvis du har en uddannelse, så er du den bedste". Da vi spørger Daud (26 år), hvorfor han valgte at gå i gang med en erhvervsuddannelse direkte efter 10. klasse svarer han: "Man skulle jo være i gang", ligesom Erdem (20 år) – med et smil på læben – betegner sine perioder på gaden som "sabbatår". Ved at trække på en uddannelsesterminologi i sine beskrivelser af de perioder, hvor han står uden for uddannelse, betoner han, hvor stærk uddannelsesdagsordenen er. Erdem beskriver sig selv som én, der hele tiden er på vej mod uddannelse, selvom han ikke aktuelt er i gang – han tager blot et sabbatår.

Flere af de unge fortæller, at uddannelsesdagsordenen også er stærk blandt deres forældre. De vil gerne gøre deres forældre stolte ved at tage en uddannelse, men for nogle af de unge opleves det samtidig som et pres. Sådan er det for Isam. Hans forældre taler ikke dansk, og han oplever ikke, at de har styr på uddannelsessystemet, og hvordan det fungerer. Derfor har de også svært ved at forstå, at han ikke er kommet længere, end han er. Han fortæller, at han mangler at blive mødt med forståelse derhjemme i forhold til, at han ikke er kommet videre efter at have afsluttet hf.

Andre af de unge beretter om venner eller bekendte, der har købt studenterhuen, selvom de ikke har bestået deres eksamen – alene for at gøre deres forældre glade. Også Bilal, som er i gang med en ungdomsuddannelse forklarer, at han ikke er synderligt motiveret for den uddannelse, han er i gang med, men at han gør det for sine forældres skyld. Særligt hans far har forhåbninger om en studentereksamen. Uddannelsen er altså ikke meningsfuld for Bilal i forhold til, hvad han gerne vil på sigt, men han har stadig et ønske om at gennemføre:

“ Det er mere, jeg vil gerne gøre min familie stolt. Du ved, studenterhue, forstår du. Ja, for min mors skyld. Min fars skyld. De vil gerne se noget stort, ik.”

På samme vis forklarer Jamal (17 år), hvordan studenterhuen er til ære for hans forældre. I virkeligheden drømmer han om at gennemføre en erhvervsuddannelse:

“ Vi er seks børn. Der er ikke nogen af os, der er blevet student indtil videre. Vores forældre er flygtet fra krig, og de vil rigtig gerne se, at deres børn bliver til noget i Danmark. Og en stor drøm for dem har været at se en af deres børn blive studenter. Så EUD'en er lidt for vores forældres skyld, for at vise dem, at jeg er blevet student og så efter det, så er det bare direkte over på mekaniker.”

Flere af de unge fortæller også om egne motivationer for at tage en ungdomsuddannelse. Abdou (23 år) har fx altid godt kunne lide at "rode med biler" og begynder derfor på mekanikeruddannelsen efter 10. klasse. Han stopper dog igen, da han ikke kan finde en praktikplads. For Isam var det drømmen om at blive socialrådgiver, der i sin tid fik ham til at fortsætte direkte fra 10. klasse til hf.

(GENTAGNE) FRAFALD OG OMVALG

I vores samtaler med de unge, som er i gang med en ungdomsuddannelse, er det et gennemgående tema, at de oplever forskellige udfordringer og er i risiko for på sigt at frafalde uddannelsen. Allerede efter tre måneder er Bilal (18 år) begyndt at tvivle på, at han kan klare det rent fagligt:

“ Tre måneder, og det føles allerede fucked. Vi har en eksamen, hvor vi skal aflevere 30 sider. Det kommer jeg ikke til at bestå, og det ved jeg godt. Mig og skolen, vi er uvenner.”

Andre af de unge fortæller, at de har et højt fravær. Tre måneder inde i uddannelsen har Aisha (17 år) været til sin første bekymringssamtale, fordi hun har en fraværsprocent på 34:

Aisha er gået direkte fra 9. klasse til grundforløbet på SOSU. "Jeg havde en plan", siger hun. Hun drømmer om på sigt at blive socialrådgiver, men da hun i udskolingens skulle beslutte, hvilken vej hun ville gå for at nå derhen, så følte hun ikke, at stx var en mulighed: "Jeg tror ikke, jeg ville kunne klare alle de lektier."

Aisha har aldrig brudt sig om at gå i skole:

“*Jeg kunne ikke klare folkeskolen. Folkeskolen var virkelig besværlig for mig, det var så hårdt, de der lektier, jeg tror knap jeg forstod noget af det, mit snit var ikke så godt, det var sådan noget 3,2 eller sådan noget. Jeg føler ikke, jeg tog mig så meget sammen, men jeg prøvede. Men det blev stadig mere besværligt. Det blev nemmere hen ad vejen med gode lærere, så jeg kom ud med et snit på 5,1.*”

Indtil 6. klasse var hun den eneste minoritetsdansker i klassen. "Jeg hadede at være anderledes," siger hun og fortæller, at hun bedst kunne lide at holde sig for sig selv. I dag kan hun stadig ikke lide at gå i skole. Men, siger hun, hun har brug for en uddannelse for at tjene penge. Hun er også stadig meget alene og oplever ikke, at hun har et netværk med dem i klassen.

I samtalerne med de unge bliver det tydeligt, at overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse ikke nødvendigvis stopper i det øjeblik, de unge påbegynder en ungdomsuddannelse. Selvom de går den direkte vej fra 9. eller 10. klasse til en ungdomsuddannelse, så beskriver de, hvordan de er udfordret fagligt og socialt.

Uddraget med Aisha viser, hvordan de unge træder ind på ungdomsuddannelsen med en masse tidligere erfaringer i rygsækken, der har betydning for deres selvforståelse og er med til at forme deres forventninger og møder med uddannelsen. De unges første møde med ungdomsuddannelsen er således aldrig bare et første møde; mødet vil altid være påvirket af de unges tidligere erfaringer – ikke kun fra skolen, men også fra deres hverdagsliv i det hele taget (Steno 2015). I et systemisk perspektiv er de unge altså i gang med en ungdomsuddannelse. Men for flere af dem gælder det, at de samtidig også er frafaldstruede og i risiko for at være på vej uden for uddannelse.

Nedenstående viser en række eksempler på, hvad de unge med en eller flere frafaldserfaringer bag sig selv fremhæver som grunde til at afbryde den uddannelse, de var i gang

med. Som det fremgår af de unges frafaldsbegrundelser, så er der tale om en mangfoldighed af erfaringer, der handler om udenforskab, faglige kompetencer, diskrimination, interesser, kriminalitet eller en manglende tro på, at det hele nytter noget. For nogle af de unge handler deres frafald således direkte om forhold, der er relateret til uddannelsen, såsom praktikpladser eller interesse for faget. For andre af de unge sker der ting i deres liv uden for skolen, eller de bærer på erfaringer fra andre sammenhænge, som får betydning for deres frafald:

Fahed (18 år, frafald fra erhvervsuddannelse): Uddannelsen var ikke noget for mig.

Kareem (19 år, frafald fra stx): Jeg passede ikke ind. Jeg var den eneste, der var brun i huden. Alle andre var danskere. Jeg er dansker, jeg er født i Danmark, og jeg har dansk pas. Men når jeg møder sådan nogle som dem i klassen, så er jeg ikke dansker.

Abdou (23 år, frafald fra erhvervsuddannelse): Jeg kunne ikke finde en læreplads og jeg gad ikke i skolepraktik. Det er ikke ligesom at være på et rigtigt værksted, det er mere ligesom at gå i skole.

Omar (24 år, frafald fra vuc): Jeg har mistet håb om skole og uddannelse, så jeg bliver smidt ud efter et par måneder for fravær, fordi jeg har ikke troen til at komme i skole mere, så jeg føler bare, det ikke nytter for mig at komme i skole, jeg kan lige så godt bare blive hjemme, jeg kan ikke bruge det til noget alligevel.

Erdem (20 år, frafald fra hf): Jeg bliver smidt ud på grund af for meget fravær. På det her tidspunkt sker der ting på gaden, så jeg ikke kan komme i skole. Jeg har søvnløse nætter, sidder i biler hele natten.

FRAFALD HAR BETYDNING

For størstedelen af de unge i undersøgelsen, der er frafaldet en eller flere ungdomsuddannelser, fører frafaldet ikke til, at de står uden for uddannelse. Langt de fleste kommer i gang med en ny ungdomsuddannelse kort tid efter. Således er der altså snarere tale om omvalg. Men for nogle af de unge ser det alligevel ud til, at frafaldserfaringerne kan føre til en manglende tro på, at de kan lykkes med at få en uddannelse.

Det gælder særligt for de unge, som ikke kommer i gang med en uddannelse umiddelbart efter, de er frafaldet.

De ældre unge i undersøgelsen peger på, at jo længere tid, der er gået, siden de har været i gang med en ungdomsuddannelse, jo sværere bliver det at se sig selv på en uddannelse igen. Eksempelvis Khaled (22 år), som fortæller, at han ikke har gået i skole i fem år, siden han faldt fra den ungdomsuddannelse, han var i gang med. Nu har han meget svært ved at se, hvordan han overhovedet skulle kunne tage en uddannelse: "Jeg kommer aldrig i gang med en uddannelse nogensinde." Også Daud (26 år) fortæller, hvordan han med tiden har "mistet lysten" til den uddannelse, han blev nødt til at afbryde for cirka fem år siden.

For Abdou (23 år) lader det til, at hans frafaldserfaring har haft den betydning, at han ikke længere betragter uddannelse som den eneste vej til at blive mekaniker. Da vi første gang møder ham, fortæller han, at han for nu har opgivet at få en uddannelse. Han tilføjer, at han har flere venner, der klarer sig godt uden, og at han bare gerne vil være selvstændig og tjene penge. Steno (2015) peger på en lignende erfaring i sin undersøgelse. De unge, hun møder ved erhvervsuddannelsens start, fremhæver, at man har brug for en uddannelse for at klare sig. Senere giver de drenge, som frafalder uddannelsen dog udtryk for, at man godt kan klare sig uden en uddannelse, og at uddannelse ikke er en nødvendighed for at leve det gode liv.

Endelig kan de unges frafald få den betydning, at de bevæger sig længere ud i kriminalitet. Flere af de unge fortæller, at de har været involveret i kriminalitet siden grundskolen, men for dem som frafalder en ungdomsuddannelse kan det betyde, at det nu bliver "ren kriminalitet", som en af de unge udtrykker det. Daud (26 år) ender med at få en dom og i sin refleksion over, hvordan det kom så vidt, peger han på risikoen ved som ung ikke at være i gang med noget: "Når man er ung og står stille i livet så ..." Med udtrykket 'at stå stille i livet' henviser han til følelsen af ikke at lykkes med at blive en del af samfundet; han oplever ikke, at han kan få den uddannelse, han gerne vil have, på grund af nogle særlige krav, han ikke opfylder, og han kan heller ikke få permanent opholdstilladelse.

SYSTEMET ER FRAVÆRENDE I DE UNGES FORTÆLLINGER OM OVERGANGEN

Det er Ungdommens Uddannelsesvejledning (UU), der har pligt til at være opsøgende og opfølgende, hvis en ung op til det 25. år er frafaldstruet eller står uden for uddannelse. Men når vi lytter til de unges erfaringer, så er det ikke et system, der spiller en fremtrædende rolle i deres fortællinger om overgangen.

Manglen på kontakt kan dels handle om, at den måde, systemet kontakter de unge på, ikke opleves som relevant for dem. En af medarbejderne tæt på de unge forklarer, at de unge får et brev i e-Boks, hvor der står, at UU er i tvivl om, hvad du laver – kontakt os. Men de unge orienterer sig ikke i e-Boks, og i medarbejderens erfaring tager de unge ikke selv kontakt.

I det nedenstående fortæller Sayf (22 år) om sin oplevelse af et fraværende system i tiden efter grundskolen. Her peger han på, at det kan være en udfordring selv at opsøge hjælp og støtte, når det ikke er noget, man er vant til at gøre:

Sayf fortæller, at han ikke har oplevet, at der er nogen, der har presset på i forhold til at få ham i gang med andet, siden han frafaldt den uddannelse, han var gået i gang med. Der er ikke nogen, der har spurgt ham, hvad han har brug for af hjælp eller støtte, siger han. Men samtidig har han heller ikke selv bedt om hjælp. Han forklarer, at når man ikke er vant til, at der er andre, der kan hjælpe, eller vant til at bede om hjælp, så er det ikke en naturlig ting at gøre. Han ville ønske, at der var nogen, der var kommet til ham direkte.

Heller ikke Erdem (20 år) husker, at der er nogen, der har taget kontakt til ham i hans zigzag mellem skolen og gaden. Ligesom Sayf reflekterer han over sin egen rolle i oplevelsen af et fraværende system og forklarer, at han også selv har forsøgt at gå under radaren:

Erdem ryster på hovedet – han husker ikke, at han er blevet kontaktet af UU. Ingen spørger, siger han. Og eftersom han heller ikke er i 'nogen databaser', som han siger, så flyver han fuldkommen under radaren. Erdem siger, at de alle sammen bare glider under radaren. De eneste fra 'systemet', som han kan huske har kontaktet ham, er gadeplansmedarbejderne. Når de møder ham spørger de: Hvad laver du osv. Så lyver han for dem. Ingen af dem har tiltro til gadeplan, siger han. Siden de var børn, har de alle sammen troet, at gadeplansmedarbejderne samarbejder med politiet.

Som Erdem er inde på her, så kan der i nogle situationer være tale om, at de unge selv vender sig væk fra systemet og med vilje ikke optræder i nogen 'databaser'. For nogle af de unge er det relateret til, at de er involveret i kriminalitet. Men størstedelen af de unge fortæller også, at de ikke har tillid til systemet og derfor har svært ved at se, hvad de skal bruge det til. Du kan læse mere om de unges møder med systemet i rapportens del 3.

Når de unge vælger systemet fra, bliver det følgelig svært at have øje på dem i overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse og støtte op, hvis de oplever frafald eller er frafaldstruet af forskellige årsager.

STØTTE OG VEJLEDNING I OVERGANG FRA GRUNDSKOLE TIL UNGDOMSUD- DANNELSE

VIVEs undersøgelse fra 2022 peger på, at unge med et zigzaggende uddannelsesforløb oplever at have mindre viden om deres uddannelsesmuligheder, mindre støtte fra deres familier og andre nære relationer, samtidig med, at de oplever mindre tillid fra deres lærere end øvrige unge. Unge med et zigzaggende uddannelsesforløb oplever desuden i mindre grad at være influeret af forældre i forhold til uddannelsesvalg end øvrige unge.

Kilde: Slottved et al. (2022)

Efter et eller flere frafald fortæller de unge om at miste troen på, at de kan lykkes i en uddannelsessammenhæng.

© Mette Lind Kusk

"Når jeg tænker på at blive uddannet, så tænker jeg 'okay, skole igen ...'. 2-3 år igen, selvom jeg tjener penge, jeg gider ikke. Jeg vil gerne være selvstændig, men det er forkert at gøre fra starten af. Det ved jeg godt ... Der er bare mixed tanker ..."

"I 8. klasse vidste jeg slet ikke, hvor jeg skulle hen for at være helt ærlig. Min mor og far ville gerne have, at jeg skulle på gymnasium, men det ville jeg ikke. Mine karakterer var heller ikke gode nok, jeg var ikke uddannelsesparat (...) Så tænker jeg bare, at jeg skal bare i 10. klasse for at tænke lidt mere over, hvad jeg skal."

"Det har altid været op og ned med skolen, siden jeg var lille og så indtil nu."

"Det var bare mere, hvad jeg selv følte for. Så startede jeg derovre (på EUX), og så kunne jeg godt se, at det var noget for mig. Men det var meget sværere end jeg troede."

"Man kan jo godt snakke om, hvad man gerne vil, men det er jo ikke noget min mor kan rådgive mig om, fordi hun ligesom ikke rigtig ved noget om det selv."

"Jeg kommer til dig og søger hjælp, men hvis du smider mig videre, så føler jeg ikke, at du har gjort det."

"På det her tidspunkt sker der ting på gaden, så jeg ikke kan komme i skole."

"De (lærerne) tror jo ikke på én, hvis de ikke giver én en chance... De troede bare ikke på én."

"Jeg har mistet lysten."

"Jeg har forsonet mig med, at det her er min hverdag. Jeg har mistet mit sidste håb."

Kilde: Alle citater er ord sagt af unge i vores undersøgelse om overgangen mellem grundskole og ungdomsuddannelse. Tilsammen tegner de et billede af nogle af de tanker, oplevelser og følelser, de unge selv forbinder med overgangen.

DISKRIMINATION OG FRAFALD

Flere af de unge i undersøgelsen er frafaldet en erhvervsuddannelse, fordi de ikke har kunnet finde en praktikplads. En nylig analyse foretaget af Institut for Menneskerettigheder (2023) peger på, at der er et højere frafald af minoritetsdanske elever på erhvervsuddannelserne. Forskellen kan indikere, at minoritetsdanske elever har sværere ved at finde en praktikplads.

En tidligere undersøgelse viser netop, at minoritetsdanske unge ikke har lige adgang til praktikpladser i forbindelse med erhvervsuddannelser sammenlignet med majoritetsdanskere (Slot 2016). I 2016 oplyste en tredjedel af praktikkonsulenterne, at de ofte eller af og til er i kontakt med virksomheder, der fravælger praktikanter på grund af deres etniske baggrund. Og Institut for Menneskerettigheders analyse fra 2023 viser, at 36 procent af erhvervsskolernes praktikkonsulenter oplever, at virksomheder stiller krav til elevens etnicitet, og at 51 pct. af konsulenterne imødekommer virksomhedernes ulovlige krav og dermed risikerer at medvirke til ulovlig diskrimination.

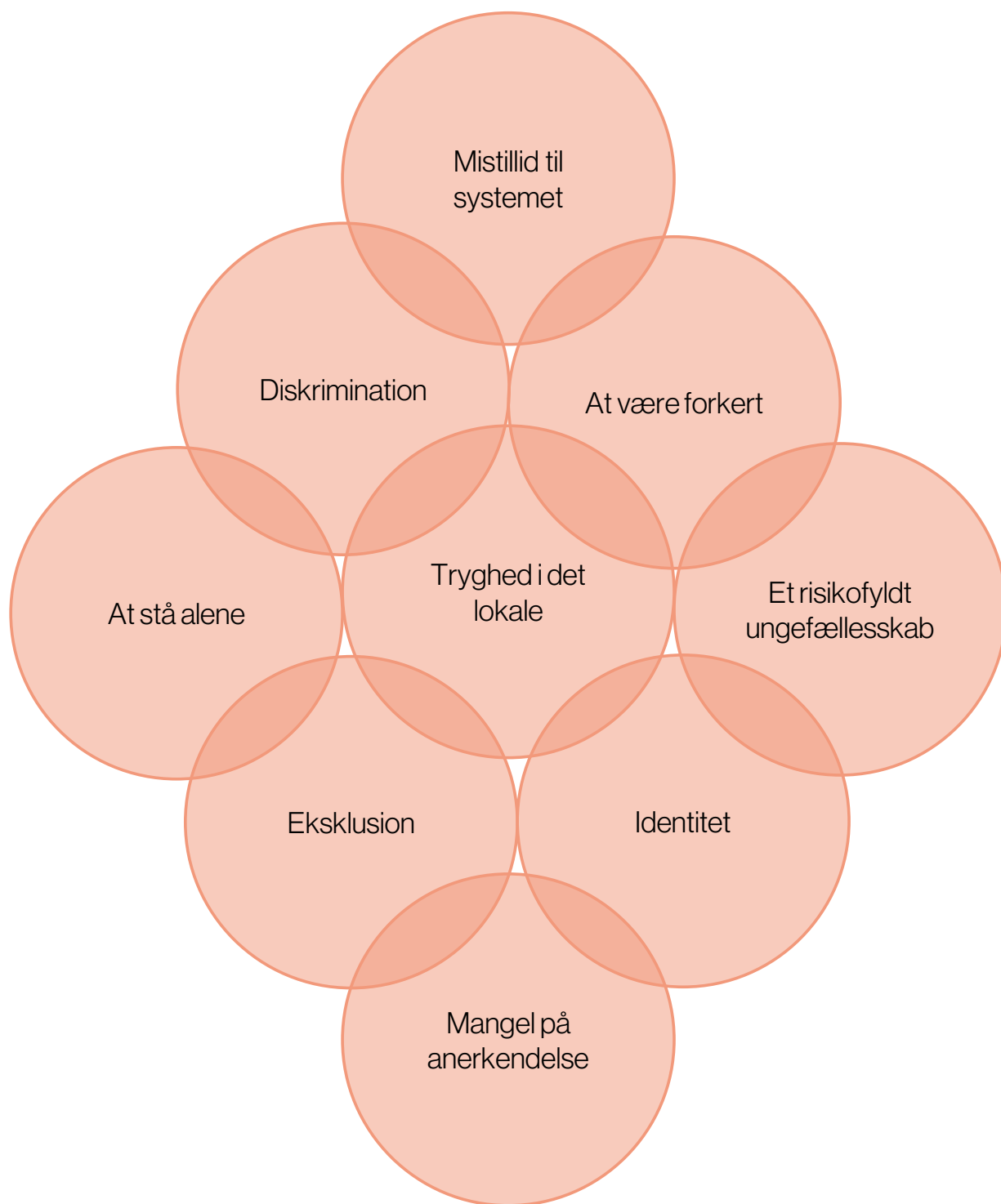
Ligeledes peger et igangværende ph.d.-projekt med fokus på uddannelsesvejledning af elever på skoler i områder på listen over parallelsamfund på, at det på skoler og vejledningskontorer er velkendt, at minoritetsdanske elever udsættes for diskrimination, når de søger læreplads. En vejleder, som har deltaget i projektet, fortæller, at hun af den grund tøver med at vejlede minoritetsdanske elever i retning af erhvervsuddannelserne (Vildlyng 2023).

FAHEDS LÆRER SAGDE, AT DET VILLE BLIVE SVÆRT FOR HAM AT FINDE EN PRAKTIKPLADS

Fahed (18 år) fortæller, at hans underviser på erhvervsuddannelsen advarede ham om, at det ville blive svært for ham at finde en praktikplads. Siden 10. klasse har Fahed været i gang med den samme erhvervsuddannelse to gange, men begge gange er han droppet ud. Han fortæller, at han den ene gang gik på uddannelsen i et år, men var nødt til at afbryde uddannelsen, da han ikke kunne finde en praktikplads. Hans lærer sagde til ham, at det ville blive svært for ham på grund af hans navn og hudfarve; at han skulle være meget bedre end de andre, hvis han skulle have en chance. Blandt de unge synes der at være en udbredt oplevelse af, at det er svært at finde en praktikplads.

SKOLEPRAKTIK ER IKKE ET ATTRAKTIVT ALTERNATIV

De unge, som ikke kan finde en praktikplads, kan i stedet blive tilbudt skolepraktik. Men for flere af de unge i nærværende undersøgelse er det ikke et attraktivt alternativ. For Abdou (23 år), som bærer på negative erfaringer fra grundskolen, men som oplever, at han er god til biler, så er skolepraktik bare mere skole. Skolepraktikken vil ikke give ham de samme muligheder for at være på et rigtigt værksted, som han siger, hvor man hører musik og møder nye mennesker. For Abdou betyder frafaldet, at han ikke får mulighed for at forfølge det, han rent faktisk føler, han mestrer.

NOTE:

Figuren her viser de tematiske, som er centrale i de unges fortællinger om, hvad der er på spil for dem i overgangen. Tematiske handler ikke alle om uddannelse, men de ser alle ud til at have betydning for de unges handlinger i overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse. Tematiske bliver udfoldet på tværs af rapportens del 2 og 3. Her fokuserer vi på de unges livsvilkår som unge bosat i et udsat boligområde, herunder deres oplevelser af fællesskab, udenforskab og møder med systemet.

DEL 2:

**UNGES FORTÆLLINGER
OM FÆLLESSKAB OG
UDENFORSKAB**

SAMMENFATNING - I ET UDDANNELSESPERSPEKTIV

I rapportens anden del udfolder vi to gennemgående temaer i de unges fortællinger: fællesskab og udenforskab. Tilsammen skildrer de et centralt livsvilkår for de unge i denne rapport og viser os, at de udfordringer, mange af dem oplever i forhold til uddannelse ikke kun handler om uddannelsesparathed, faglige krav eller motivation. De skal også forstås i relation til de unges komplekse livsvilkår og de sammenhænge og relationer, de deltager i, som i høj grad har betydning for deres identitet og selvforståelse.

Langt størstedelen af de unge i undersøgelsen fortæller, at de oplever at blive mødt med negative forventninger og diskrimination, fordi de bor i et udsat boligområde, er minoritetsdanskere og ser ud og klæder sig på en særlig måde. De unges oplevelser spænder fra følelsen af at blive mødt med "forkerte øjne" eller racistiske kommentarer til erfaringer med, at deres venskabsgrupper kriminaliseres af politiet.

Oplevelsen af udenforskab i forhold til det omgivende samfund har betydning for de unges selvforståelse og identitet og synes i høj grad at være med til at forme deres fællesskab. Blandt de unge er der en fortælling om, at de er 'den samme slags'. De er rundet af fælles erfaringer og kan spejle sig i hinanden. Flere af de unge beskriver, hvordan det lokale fællesskab i boligområdet er der, hvor de føler sig trygge. Samtidig er de unge bevidste om, at det lokale fællesskab også er et risikofyldt fællesskab, der kan føre til, at de på sigt står uden for uddannelse.

De unges oplevelser af fællesskab og udenforskab er centrale i forhold til at forstå nogle af de vanskeligheder, de unge oplever i en uddannelsessammenhæng, fordi:

- De negative kategorier som de unge oplever, at andre tilskriver dem – eksempelvis i en skolekontekst – præger deres adfærd og læring. De kan medvirke til, at de unge mister lysten til skolen eller troen på, at de kan lykkes med at færdiggøre en uddannelse.
- Oplevelsen af udenforskab kan medvirke til, at de unge ikke føler sig hjemme på uddannelsesinstitutioner eller i jobsammenhænge, hvor de er alene om at være minoritetsdanskere. At føle, at man ikke passer ind, kan påvirke de unges sociale liv og de uddannelsesvalg, de tager efter grundskolen.
- De kategoriseringer og negative forventninger, som de unge oplever at møde, kan være med til at skubbe dem i retning af fællesskaber med andre, som deler samme erfaringer. Det kan føre til, at de unge færdes i risikofyldte fællesskaber med unge, som er involveret i kriminalitet eller står uden for uddannelse.

FÆLLESSKAB OG UDEFORSKAB

“ Her er der andre, der har de samme følelser som dig. Folk her nedgør dig ikke, de føler sig ikke bedre end dig. Ingen her siger, du er fucked up, fordi du ikke går i skole. De giver dig håb, der er kærlighed til dig, alle griber hinanden. Her er folk vant til at blive tabt.”

I de unges fortællinger udgør boligområdet og det lokale fællesskab et centralt omdrejningspunkt for deres erfaringer. Størstedelen af de unge er opvokset i boligområderne, og det er her, de stadig bor – for de flestes vedkommende sammen med forældre og søskende. Mange af dem har gået i grundskole, fritidstilbud og klub i eller omkring områderne og lever nu en stor del af deres ungdomsliv i et fællesskab med dem, de har kendt fra barnsben. I samtalerne med de unge fletter fortællingerne om det lokale liv sig imidlertid sammen med fortællinger om marginalisering og udenforskab i forhold til resten af samfundet.

UDEFORSKAB

Udenforskab er en bred betegnelse for oplevelsen af at stå uden for samfundets institutioner og fællesskaber. Afbrudte uddannelser, mistrivsel, vanskeligheder ved at komme i beskæftigelse eller oplevelser af diskrimination kan medvirke til, at unge falder ud af fællesskabet og oplever udenforskab (Follesø et al. 2016).

BOLIGOMRÅDET SOM ET SÆRLIGT STED

Det er et gennemgående tema i vores samtaler med de unge, at de oplever boligområdet som et særligt sted – geografisk såvel som socialt. Nogle af de unge refererer til området som *ghettoen*, mens andre taler om et *indenfor* og et *udenfor* eller bruger ord som *herude*, når de taler om området og dets geografiske afgrænsning fra eksempelvis villakvartererne. "Jeg bor i et belastet område," forklarer én af de unge, mens andre fremhæver, at dem, der bor i området, er 'den samme slags' mennesker med de samme slags følelser og oplevelser:

“ Der lever mange af de samme herovre.”

“ Vi kommer fra de samme hjem, vi har ingen penge, vi kommer fra forskellige lande.”

“ Vi kommer fra hjem, hvor der ikke er noget, der hedder omsorg. Det er svigt. Forældrene har heller ikke fået omsorg.”

“ Det er jo her, hvor vi bor, der er jo ikke rigtig etniske danskere (...) de bor jo ikke her, de bor jo nede ved skolen, hvor der er huse eller rækkehuse.”

De unges beskrivelser synes at spejle en udbredt samfundsmæssig forståelse af de udsatte boligområder som steder, hvor der er en koncentration af sociale problemer. Og i samtalerne med de unge står det da også tydeligt frem, at de er bevidste om, at omverdenen forbinder områderne med noget negativt. En af de unge fortæller eksempelvis om en veninde fra skolen, som, da de var yngre, ikke fik lov til at komme på besøg i boligområdet, fordi hendes forældre opfattede området som farligt. Når de skulle mødes, var det enten hjemme hos veninden eller uden for boligområdet. Også Adam (17 år) forventer, at andre knytter nogle bestemte negative forståelser til det sted, hvor han bor:

“ Folk er mere sådan: Nå okay, du kommer derfra, det er en ghetto. Det tror jeg folk tænker. Det er sådan jeg har det.”

DE UNGE OPLEVER AT BLIVE MØDT MED NEGATIVE FORVENTNINGER

Generelt taler de unge en del om at blive mødt med negative forventninger, fordi de bor i et udsat boligområde. For nogle af de unge betyder det, at de undlader at skrive deres adresse på praktik- og jobansøgninger for at undgå at blive frasorteret alene på den baggrund. Og de taler om, at deres bopæl i boligområdet spænder ben for, at de kan

blive godkendt til jobs som eksempelvis parkerings- eller sikkerhedsvagt.

Flere af de unge føler, at andre har et særligt blik på dem, når de bevæger sig uden for området, alene fordi de ser ud og klæder sig på en særlig måde. I deres fortællinger om andres blikke bliver det tydeligt, at den oplevelse er med til at forstærke forestillingen om et adskilt indenfor og udenfor. I det nedenstående forklarer Jamal (17 år), hvordan han oplever, at der er langt større frihed til at gøre som man vil indenfor, i boligområdet, fordi folk her ikke "kigger forkert" på ham:

“ Ude på gaden, der kan man godt møde racisme – at der bliver kaldt efter en: "Hey! Rejs hjem" eller et eller andet. Området her er med til at gøre, at du faktisk slet ikke møder noget racisme, fordi der er så mange forskellige kulturer herude, og der er så meget frihed herude. Du kan fx sagtens gå rundt med tørklæde her, uden at nogen kigger forkert på dig. Du kan sagtens gå rundt med helt sort tøj, uden at nogen kigger på dig. Det kan du ikke ved stationen, der vil de allerede tænke: 'Nå, men ham der, han er sikkert et eller andet bandemedlem.' Sådan vil de tænke derovre.”

Også Isam (23 år) oplever, at der er en uoverensstemmelse mellem det, omverdenen får øje på, når de kigger på ham, og den, han rent faktisk er. Han fortæller, at han indimellem bliver stoppet af politiet, og at de bliver overraskede, når det går op for dem, at han ikke har en masse på sin straffeattest. Fordi med sit udtryk, som han siger – det sorte tøj og de sorte sko – kan han give et andet indtryk:

“ Når jeg ikke har skoletasken på, så ved de ikke, at jeg er en skoledreng.”

Et tidligere statistisk baseret studie i en dansk sammenhæng bakker op om de unges oplevelser og viser, at minoritetsdanske borgere oplever diskrimination i en række sammenhænge, herunder i deres møder med politiet (Søndergaard & Hussein 2022). Her fremgår det, at minoritetsdanske borgere oftere end majoritetsdanskere bliver sigtet og anholdt for forhold, de ikke findes skyldige i. For sigtede minoritetsdanskere er sandsynligheden for at blive sigtet uden en fældende afgørelse hele 45 procent højere. Rapporten fremhæver, at oplevelsen af at blive etnisk

profileret i mødet med politiet fører til mistillid og følelsen af ikke at være ligeværdige medborgere (ibid.).

At følelsen af udenforskab er en udbredt oplevelse blandt minoritetsdanske unge i udsatte boligområder fremgår også af sociologen Hakan Kalkans (2021) studie af marginaliserede minoritetsdanske mænd på Nørrebro. Her beskriver han, hvordan mediernes negative billede af minoritetsdanskere og de unges oplevelser af diskrimination fører til, at de føler sig fremmedgjorte.

NEGATIVE KATEGORISERINGER PÅVIRKER DE UNGE

I vores samtaler med de unge fremhæver de selv – nogle mere direkte end andre – hvad det gør ved dem, når de oplever, at andre ser og forstår dem på en særlig måde. Eller når de antager, at andre ser og møder dem med negative forventninger. Her reflekterer Jamal (17 år) over, hvordan følelsen af udenforskab kan påvirke lysten til at lære og gøre en indsats i skolen:

“ Jeg tror at unge mennesker herudefra, de kan rigtig meget, vildt meget, tror jeg. Men når de så ved, at der er de der 'forkerte øjne' på dem, så tror jeg ikke, de har lyst til at gøre de ting med at prøve at gennemføre skolen, prøve at have et venskab med lærerne, prøve at være søde mod dem, når de ikke får det samme tilbage. Så det tror jeg er med til at ødelægge det.”

Jamal berører her en central pointe i forhold til at forstå, hvorfor oplevelser af udenforskab i høj grad er et væsentligt tema at beskæftige sig med i en undersøgelse af unges uddannelseserfaringer. Det, han fortæller er, at de negative kategorier som han oplever, at andre tilskriver ham, præger hans adfærd og læring. Han spejler sig i andres opfattelser af ham og, uanset om han er enig eller uenig i de forståelser, han møder, så får de betydning for hans valg og handlinger og bliver på den måde begrænsende for ham. De er "med til at ødelægge det", som han siger.

Inden for den pædagogiske forskning taler man om kategoriers selvopfyldende karakter (Gilliam 2015) som en måde at forklare, hvordan kategoriseringer kan præge menneskers selvforståelse i en sådan grad, at de begynder at handle i overensstemmelse med kategorien og de karaktertræk, den rummer. En medvirkende årsag hertil kan være, at den identitet, som er forbundet med

kategorien, kan skubbe den enkelte i retning af fællesskaber med andre, som deler samme identitet (Gilliam 2015). Det er det, Abdou (23 år) synes at kommunikere, når han fortæller om det fællesskab, han har med de andre unge i boligområdet:

“ Her er der andre, der har de samme følelser som dig.”

De kategoriseringer og forventninger, som de unge møder, kan altså i høj grad være med til at forme deres selvforståelse, fællesskaber og erfaringer i forhold til uddannelse, herunder få betydning for, hvor de søger hen efter grundskolen. I en samtale om valg af ungdomsuddannelse fremhæver Hawa (16 år), hvad der for hende er almenkendt; nemlig at gymnasierne kan opdeles i henholdsvis gymnasier for danskere og så "perkerskoler", som hun siger, hvad der også i medierne er blevet fremstillet som "ghettogymnasier" eller "brune gymnasier". I Hawas udlægning er "perkerskolerne" forbundet med en lavere kvalitet og har ry for at være såkaldte "slackergymnasier". Det vil sige gymnasier, hvor man let kan få gode karakterer. Et nyligt studie har vist, hvordan der hviler et stigma på gymnasier med et stort antal minoritetsdanske elever, og at det netop er de elever, der bliver opfattet som omdrejningspunktet for problemerne (Mastek 2023).

TAL OM ETNICITET

56 pct. af de unge (18-29 år) i udsatte boligområder har minoritetsdansk baggrund. I de almene boligområder er den tilsvarende andel **34 pct.**, mens den for hele landet er **20 pct.**

Kilde: Landsbyggefondens Beboerdata

ET RISIKOFYLDT FÆLLESSKAB

Set i lyset af ovenstående tegner en stor del af de unge altså et billede af et omgivende samfund, som til tider uretmæssigt møder dem med negative forventninger og forstår dem som unge, der er utryghedsskabende eller kriminelle. Det er dog ikke hele billedet. På samme tid maler de unge nemlig også selv et billede af boligområderne og de lokale fællesskaber som arenaer, der har deres egne problematiske dynamikker, og som øger risikoen for at stå uden for uddannelse.

For de unge, der vokser op i de udsatte boligområder, gælder det, at flere af dem oplever at have nære venner, der er involveret i kriminalitet (Haller et al. 2022). De unge, vi har mødt, udgør en mangfoldig gruppe med vidt forskellige erfaringer: Nogle af dem har ikke været i gang med en uddannelse i en årrække, mens andre er gået direkte fra 9. eller 10. klasse til en ungdomsuddannelse, som de stadig er i gang med. Flere af de unge har oplevet at blive sigtet, mens enkelte af dem har afsonet en dom. Uanset de unges forskellige erfaringer så omtaler de hinanden som familie, og de lægger vægt på, at de har kendt hinanden hele livet. Som Elias (25 år) siger om at indgå i ungefællesskabet i boligområdet på tværs af forskellige erfaringer:

“ Nogle laver penge, men alligevel står man sammen.”

Set fra de unges perspektiv indebærer hverdagslivet i områderne derfor også en øget risiko for, at de selv, eller deres venner, ikke går uddannelsesvejen, men i stedet 'går ned ad den forkerte vej', som nogle af dem udtrykker det, hvis man 'hænger ud med de forkerte'. I de unges fortællinger handler den forkerte vej om kriminalitet og, i nogle tilfælde, et forbrug af hash. Ifølge statistikkerne er unge uden for uddannelse da også oftere unge, som har en dom. Og unge med zigzaggende uddannelsesforløb er bl.a. kendetegnet ved at være unge, som oftere har mindst én ven, som ikke har færdiggjort en uddannelse siden grundskolen (Slottved et al. 2022). Nogle af de unge, vi har mødt, taler om det som et individuelt valg – enten vælger du gadeplan (kriminalitet) eller også vælger du uddannelse:

“ Lige meget hvad så ville jeg have en uddannelse. Uddannelse er vigtig, og det har hele tiden været min regel nummer 1. (...) Nogle vil være 'på gadeplan' altid, og hvis man kommer ind at sidde, så risikerer man at komme ud uden uddannelse, og så har man ikke noget. (...) Mange tænker også 'fuck, jeg skulle have taget en uddannelse'. Men det er der mange, der ikke har gjort.”

Vi ved fra forskningen, at unge minoritetsdanske mænd i de udsatte boligområder finder måder at navigere på i et forsøg på at holde sig ude af kriminalitet og samtidig oprettholde deres nære relationer til kriminelle venner (Haller et al. 2022). Det kan indebære, at de skifter mellem forskellige roller og navigerer i forskellige sociale situationer,

afhængigt af om de er sammen med medstuderende på en uddannelse eller sammen med deres venner fra boligområdet (Haller et al. 2022). Andre vælger at distancere sig fra det lokale fællesskab, som kan udgøre en risiko, og beskriver det som en barriere, de skal overkomme for at klare sig godt i skolen (Gilliam 2021).

I en undersøgelse af de udfordringer som minoritetsdanske drenge står over for, og som har betydning for deres lyst til skolen, viser Gilliam (2021) eksempelvis, hvordan to unge drenge vælger at "hoppe fra gadens verden" for i stedet at blive genkendt som "gode elever". Det væsentlige er, at det ikke blot handler om, at den enkelte tager sig sammen og vælger noget andet til. For de unge hjælper det, hvis det er noget, de kan gøre sammen med andre unge i samme situation og på den måde få følgeskab (ibid.). Som også Isam (23 år) fortæller i et interview:

“ Det er ikke nemt at tage afstand fra folk, man har kendt i flere år. Det ville være godt at tage afstand, men det er svært at tage afstand.”

Det som er centralt, set fra de unges perspektiv, er, at uanset hvilken vej de vælger i et forsøg på at gøre det 'rigtige', så er det lokale fællesskab et grundlæggende livsvilkår som de hele tiden må forholde sig til. Det er her, de lever en stor del af deres hverdags- og ungdomsliv i det offentlige rum, og det er her, de har deres nære relationer, som de føler sig forpligtede over for.

ET UNGDOMSLIV PÅ GADEN

Tidligere studier af minoritetsdanske unge med gadeorienteret adfærd i udsatte by- og boligområder har vist, at strukturelle vilkår såsom små og overbefolkede lejligheder eller familiens kulturelle normer og praksisser kan føre til, at de unge ser sig nødsaget til at leve en stor del af deres ungdomsliv i det offentlige rum, på gaden, snarere end derhjemme. De unge, der befinder sig på gaden, er altså ikke nødvendigvis unge, som selv har valgt gaden til fordi de har en negativ indstilling til samfundet (Bladt & Christensen 2020; Social Respons 2021). Der er snarere tale om nogle vilkår og dynamikker, som ligger uden for de unge, men ikke desto mindre får stor betydning for dem.

På lignende vis fortæller de unge i nærværende undersøgelse om, at der ikke er mange steder, de kan opholde sig. En stor del af dem har gået i ungdomsklub i området, men når først de er fyldt 18 år, så er det ofte ikke længere en mulighed. Når de unge ikke har et sted at være, såsom

klubben, finder de deres egne steder i området, hvor de kan mødes og være sammen, fx ved kiosken, på parkeringspladsen, ved bænken eller under halvtaget, når det regner. En eftermiddag under feltarbejdet taler Khaled (22 år) og Sayf (22 år) om, hvorvidt de i boligområdet mangler et sted at være; at de lige nu ikke har andre steder at opholde sig sammen end på gaden:

'Klubben (for dem under 18 år) var et godt sted at komme,' siger Khaled, 'men den dag, man fylder 18 år, så er det bare ud af klappen.' Han fortæller, at der før i tiden var et andet tilbud for dem over 18 år, som de så kunne komme i. Problemet var bare, at der kom også dem, som var en del ældre, og som havde en hel del mere erfaring med eksempelvis kriminalitet. 'Og så blev man trukket i den retning,' siger han. Det sted er dog for længst lukket nu. Sayf indskyder, at klubben for dem over 18 år alligevel bare var et sted, hvor de 'sumpede hen', og 'hvad godt kommer der ud af det? Man gik ud og røg noget hash og så ind i klubben igen'. Khaled synes, det er en skam, at klubben ikke længere er der, fordi 'selvom man måske sumpede hen, så var det i det mindste et sted at være. Det er ikke fedt bare at være derhjemme og lave ingenting, man bliver doven af det. Hvor skal de unge være nu?' spørger han. 'På gaden? Og er det bedre?'

I ovenstående uddrag fortæller Khaled om at blive 'trukket' i en forkert retning på grund af de sammenhænge og relationer, han indgik i, i klubben, da han var yngre. Og mellem linjerne lader det til at være samme risikoforståelse, han overfører til livet på gaden. Det er en forståelse, som går igen i flere af vores interviews med de unge. Når Adam (17 år) eksempelvis sætter pris på, at hans far er meget striks, så er det, fordi det for ham har betydet, at han har 'holdt sig ude af mange ting' i modsætning til flere af hans venner fra boligområdet, der har været involveret i kriminalitet. Og de unge kvinder, vi har talt med, fortæller om at være nervøse på deres yngre brødres vegne og om lettelsen over, at de tilsyneladende er optaget af fritidsaktiviteter og således ikke bruger tid på gaden. De fortællinger vidner alle sammen om, at der blandt de unge – og også deres forældre – er en udbredt forståelse af de udsatte boligområder som steder, der udgør en risiko for især drengene og de unge mænd.

En af de unge forklarer risikoen sådan her:

“ I de udsatte boligområder bliver der lagt mærke til, hvis du er sådan en, der ikke altid har skoletasken på, og hvis du ikke ligefrem undgår de grupper, der hænger ud eller ikke bevidst går andre veje for at komme uden om dem. Når du går over til de mennesker, så tager de (imod) dig med et smil, de giver dig en familie. Folk finder tryghed i hinanden”.

Fra forskningen ved vi, at et ungdomsliv i det offentlig rum kan forstærke marginaliseringsdynamikkerne i de unges liv (Bladt & Christensen 2020). På gaden er de unge i større risiko for at blive eksponeret for afvigende og grænseoverskridende adfærd, og samtidig er det også her, at de oplever at møde politiet. Ifølge de unge kommer politiet ofte forbi og noterer navnene på alle i gruppen. For de unge kan det betyde, at de risikerer at blive registreret som unge med bandetilknytning, hvis de uheldigvis står sammen med 'de forkerte' (Haller et al. 2022). Som en af de unge fortalte: "Står du sammen med de forkerte kan det være en god idé at løbe".

De unges fællesskab i boligområdet er ambivalent. Det kan til tider være et risikofyldt fællesskab, men samtidig er det her, de unge føler sig hjemme og oplever tryghed. © Mette Lind Kusk

TAL OM SIGTELSE

I udsatte boligområder er der tendens til, at en større andel af de unge, som er udfordret i overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse, har mindst én sigtelse, end det er tilfældet for unge i hele landet

Unge med mindst en sigtelse (2019)

	Helhedsplansstøttet boligområde	Hele landet
17-årige, der ikke afsluttede grundskolen med en afgangseksamen	23 %	14 %
21-årige, der ikke afsluttede en ungdomsuddannelse	44 %	29 %
25-årige, der ikke afsluttede en erhvervskompetencegivende uddannelse	57 %	44 %

Kilde: Christensen et al. (2022)

”SJAKALER” – OM AT BLIVE FORANDRET AF STEDET OG DETS DYNAMIKKER

Samtidig med, at livet på gaden kan eksponere de unge for afvigende adfærd, så er der også blandt dem en forståelse af, at man skal have en hård facade for at deltage i ungefællesskaberne eller 'gadekulturen' i det offentlige rum (Bladt & Christensen 2020; Kalkan 2021). Tidligere studier beretter om unge, der føler, at de skal have en maske på, der ikke viser, hvem man i virkeligheden er (Bladt & Christensen 2020). Det er også noget, som enkelte af de unge, vi har mødt, berører. En af dem forklarer, at der ikke er plads til sårbarheder i vennegruppen. Her går man ikke og spørger hinanden, hvordan man har det, siger han – man deler ikke de ting, der er svære. Den fortælling bekræfter Erdem (20 år) og siger, at det er med til at man "bygger en mur om sit hjerte":

“ Man kan ikke åbne sig op derhjemme, man kan ikke åbne sig op i skolen, man kan ikke åbne sig op over for sine venner, så hvor?”

Det, Erdem her berører, er, at stedet og dets dynamikker synes at forandre ham. Det gør noget ved ham og får ham til at opføre sig på en særlig måde. Også Jamal (17 år) fortæller, hvordan bestemte forhold i boligområdet normaliseres over tid. Det får den betydning, at han og hans

venner oplever og føler ting anderledes end deres jævnaldrende uden for boligområdet:

“ Vi blev stoppet af politiet i en alder af 14-15 år. Og det var jo måske flere gange om dagen. Man vænner sig til det. Derimod andre børn, hvis de bliver stoppet af politiet, så er det lige før, de skider i bukserne og får alle mulige tanker. Men vi bliver mere vant til det herude, ved at blive stoppet og se politiet hele tiden. Herude, der er det helt normalt.”

At de unge i boligområdet til en vis grad opfatter sig selv som den samme slags mennesker, der deler de samme følelser, er en forståelse, som på forskellig vis optræder i flere af vores samtaler med de unge. Der synes altså at være en stærk kollektiv følelse blandt dem, som er styrket af, at de deler erfaringer med hinanden. Eksempelvis bruger flere af dem ord som 'sjakaler' eller 'hyæner' i deres beskrivelser af sig selv og de grupper, de færdes i. På den lokale skole var "sjakalmassen stor", siger Erdem (20 år) en dag under feltarbejdet, og de fire unge, der er med i samtalen, griner indforstået. Referencen til sjakaler henviser til de unges selvforståelse af at være ballademagere, udfordrende, destruktive.

De unge er godt klar over, at de til tider opfører sig på måder, der kan være udfordrende for de professionelle omkring dem. I en gruppesnak under feltarbejdet reflekterer de over, hvad det egentlig kræver at arbejde med børn og unge i boligområdet. Her er de alle enige om, at det bedste ville være, hvis de fagprofessionelle selv var fra boligområdet og kendte det "indefra". I de unges perspektiv kræver det nemlig noget særligt at udholde og håndtere den jargon, der findes blandt de unge i området.

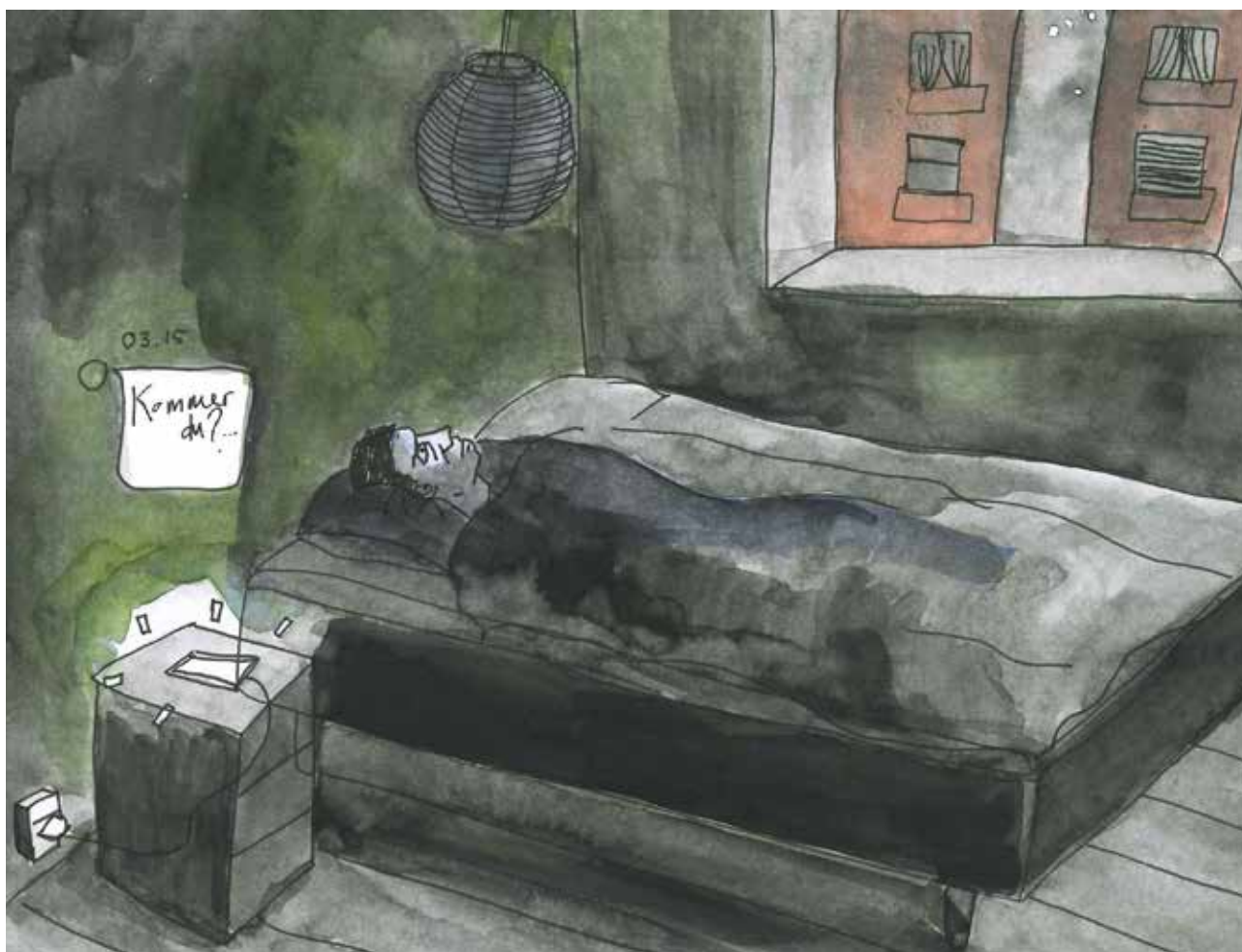
Set i lyset af ovenstående er det tydeligt, hvordan de unges selvforståelse og deres handlinger er uløseligt forbundet med de sammenhænge og relationer, de deltager i. På den ene side er de meget bevidste om, at de oplever at blive mødt og forstået af omverdenen på en generaliserende og negativ måde. De unge er fuldt ud klar over, at de bliver opfattet som utryghedsskabende af andre beboere i boligområdet, når de praktiserer deres ungdomsliv i det offentlige rum. Og i mødet med politiet oplever de, at deres

venskabsgrupper kriminaliseres, selvom de, for de unge selv, intet har at gøre med bandetilknytning (Haller et al. 2022). Samtidig beskriver de også sig selv som unge, der er 'en særlig slags': sjakaler og hyæner. De er bevidste om, at de kan være udfordrende i deres adfærd, og at deres venskaber involverer en risiko for, at de trækker hinanden den forkerte vej.

TRYGHED I FÆLLESSKABET

For de unge i undersøgelsen er boligområdet og det lokale fællesskab dog ikke entydigt et risikofyldt sted. Det, som også viser sig i vores samtaler med de unge er en ligeså udbredt opfattelse af boligområdet og fællesskabet som steder, hvor de unge føler sig hjemme, og hvor de oplever tryghed i det velkendte.

I størstedelen af de unges beskrivelser er boligområdet et sted, hvor "alle kender alle", og hvor man enten er nogens nabo, underbo, bror eller søster. Selvom man ikke nødvendigvis er tætte med alle, så ved man, hvem hinanden er.

Ungefællesskabet i boligområdet er et livsvilkår, som de unge hele tiden må navigere i forhold til. © Mette Lind Kusk

"Vi kender købmanden og dem, der arbejder i Føtex, og dem, der arbejder i Fakta," siger Aisha (17 år). Og Elias (25 år) fortæller, at det er de samme folk, der har boet i boligområdet igennem mange år, og at det er de samme folk, der har arbejdet i eksempelvis klubberne. "Her er der et sammenhold, en anden respekt," siger han.

Flere af de unge beskriver også, hvordan de finder tryghed i fællesskabet på gaden til trods for, at det også kan være et sted, hvor man ikke viser sin sårbarhed. Trygheden kan her handle om, at man griber hinanden og har hinandens ryg. Man føler sig forpligtet over for hinanden. "Folk finder tryghed i hinanden," siger en af de unge om det, han refererer til som boligområdets 'eget system', ligesom også Nadir (23 år) bruger ordet tryghed om det at være 'på gadeplan'. På det tidspunkt, hvor vi interviewer ham, venter han på studiestart på en ungdomsuddannelse, som han er blevet skrevet op til efter at have stået uden for uddannelse i flere år. Men han er usikker omkring sit uddannelsesvalg, og han er i tvivl om, hvorvidt han overhovedet kan gennemføre en uddannelse. I den situation trækker gadens tryghed i ham:

En eftermiddag dukker Nadir op i indsatsen. Der sker ting i miljøet på gaden og han har selv en fornemmelse af, at der skal "rykkes på noget nu" – at der skal ske noget, mens han venter, hvis ikke han skal falde tilbage i kriminalitet. Siden udskolingen og i tiden efter grundskolen har han altid været "på gadeplan", siger han. Det er her, han er god til at være, og "det er der, trygheden er".

Under en uformel gruppesamtale med de unge bliver det tydeligt, at den tryghed, de beskriver i sammenhæng med boligområdet og det lokale fællesskab også synes at hænge sammen med en delt oplevelse af udenforskab. En af de unge forklarer, at han og flere af de andre unge mest holder sig i og omkring boligområdet, fordi de ikke føler sig tilpasse, hvis de eksempelvis tager ind på en café, hvor de ikke plejer at komme. Mens han fortæller, stemmer flere af de andre unge i: "Man har brug for sine shababs," siger en af dem og forklarer, at det også er det, der gør, at mange af dem ikke har det, han kalder for "almindelige jobs". Han uddyber og siger, at man jo er vant til at hænge ud med sine shababs, og derfor kan det være svært at færdes andre

steder uden dem. En anden forklarer, at ingen af dem har særlig mange oplevelser uden for bydelen – at de har manglet at prøve mange ting.

Det er altså ikke, fordi de unge ikke vil eller ikke har lyst til at deltage i aktiviteter og tilbud uden for boligområdet, men det er ikke altid her, de føler sig trygge. Særligt ikke, hvis det indebærer, at de skal gøre det alene.

DEL 3:

**UNGES FORTÆLLINGER
OM MØDER MED
SYSTEMET**

SAMMENFATNING - I ET UDDANNELSESPERSPEKTIV

I rapportens tredje del udfolder vi de unges fortællinger om deres møder med systemet. Systemmøderne omfatter møder med lærere og vejledere i henholdsvis grundskolen og på ungdoms- og erhvervsuddannelser. Men de omfatter også møder med en række andre velfærdsprofessionelle, som de unge har, eller tidligere har haft, kontakt til. Det kan være socialrådgivere, ssp-medarbejdere, klubpædagoger, gadeplansmedarbejdere eller kriminalforsorgen.

Langt størstedelen af de unge i undersøgelsen beretter om episoder, hvor mødet med systemet har forstærket en generel følelse af udenforskab. De fortæller om oplevelser af mangel på anerkendelse i grundskolen, om forskelsbehandling, skoleskift, specialeskoletilbud eller om at blive ekskluderet fra skoler og fritidsklubber. De fortæller også, at de ikke altid forstår systemets begrundelser, hvilket er med til at forstærke deres blik på systemet som ét, der ikke ser og forstår dem. Eller som ét, der ikke kan eller vil hjælpe. Således fortæller de unge også om oplevelsen af at stå alene og om følelsen af, at man selv skal have 'styr på det'. Tilsammen har det ført til, at en stor del af de unge i overgangen møder systemet med mistillid snarere end tillid.

De unges fortællinger om systemet er centrale i forhold til at forstå nogle af de vanskeligheder, de unge oplever i en uddannelses-sammenhæng, fordi:

- De unges oplevelse af forkerthed og mangel på anerkendelse kan føre til, at de udvikler en såkaldt ballademageridentitet i en skolekontekst og søger anerkendelse i risikofyldte fællesskaber.
- De unge bærer negative erfaringer fra tidligere møder med systemet med ind i nye systemmøder. De unges første møde med eksempelvis en ungdomsuddannelse er derfor aldrig blot et første møde; det er præget af de unges tidligere systemmøder og erfaringer. Det kan føre til, at de unge har negative forventninger til de nye fagprofessionelle, de møder, hvilket kan vanskeliggøre udviklingen af tillidsfulde relationer. Tillid er ofte en forudsætning for, at de unge deler de udfordringer, de oplever og er åbne for at modtage støtte.
- De unges mistillid kan medvirke til, at de vender sig væk fra systemet og forsøger at gå under radaren fremfor at opsøge støtte, når de har behov for det. Det kan føre til, at de unge kan være svære at få øje på i overgangen. Følgelig bliver det vanskeligt at støtte dem over tid, i overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse, hvor en del af dem oplever udfordringer og gentagne frafald.

FORKERT, EKSKLUDET OG ALENE

“ Der er ikke ægte hjælp at få.”

Tre temaer går igen i de unges fortællinger om deres møder med systemet: at være forkert, ekskluderet og alene. Fortællingerne gør os klogere på, hvorfor en stor del af de unge i undersøgelsen oplever at have mistillid til systemet og derfor kan være svære at følge i overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse.

Selvom vi i nærværende undersøgelse er optaget af de unges erfaringer og perspektiver på overgangen, er det væsentligt, at vi ikke udelukkende fokuserer på det, der sker i tiden efter grundskolen. De unge bærer nemlig erfaringer fra tidligere møder med professionelle i én del af systemet med ind til deres møder med andre dele af systemet. De erfaringer, som de unge har fra eksempelvis grundskolen eller fra møder med sagsbehandlere, er altså med til at forme deres forventninger til det system, de møder i overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse. Gennem de unges fortællinger bliver det tydeligt, at disse oplevelser har betydning for både de unges selvforståelse, relationer til professionelle og deres forestillinger om, hvorvidt det overhovedet er muligt at lykkes i en uddannelsessammenhæng.

Når vi i det følgende præsenterer de unges perspektiver på mødet med systemet, refererer vi derfor til en bred vifte af velfærdsprofessionelle og mange forskellige slags møder. De unges fortællinger om systemmøder kan også omfatte fraværet af systemet i situationer eller perioder af deres liv, hvor de kunne have haft behov for støtte.

Afsnittet her omfatter ikke de unges møder med de boligsociale- eller kommunale medarbejdere, der arbejder fremskudt i boligområderne. Fra de unges perspektiver har mødet med de lokale indsats i boligområderne ofte en ganske anden karakter end de systemmøder, de ellers beskriver. Du kan få et indblik i de unges oplevelser af de lokale indsats i del 4.

HVAD ER "SYSTEMET" FOR DE UNGE?

Når vi indtager et ungeperspektiv på møder med systemet, er det hverken entydigt eller givet, hvad der for de unge udgør systemet eller kommunen (i de unges fortællinger er kommunen ofte synonym med systemet).

Fra de unges perspektiv synes systemet ikke at være en absolut størrelse. Det, der afgør, om noget opleves som systemet, afhænger mere af situationen; stemningen under mødet og relationen mellem medarbejderen og den unge. Eksempelvis kan den fremskudte indsats i boligområdet godt være kommunal, mens den for de unge opleves som ikke-kommunal.

Under vores samtaler og interviews med de unge har vi ikke brugt udtrykket 'systemet'. Vi har i stedet spurgt ind til, hvilke professionelle de har mødt i overgangen. Det kan være i forhold til uddannelsesafklaring eller i perioder, hvor de ikke har været i gang med noget. Hvem har de haft kontakt til, og hvem har tilbudt støtte?

FORKERT

I størstedelen af vores interviews med de unge har de kredset om oplevelser af at føle sig anderledes og forkerte. Oplevelserne relaterer sig i høj grad til de unges mere generelle følelser af udenforskab som beskrevet i rapportens del 2, men disse følelser synes i høj grad at være forbundet til, eller at blive forstærket i, mødet med velfærdssystemets institutioner. For mange af de unge opstår følelserne i grundskolen.

Flere af de unge i undersøgelsen beskriver, at deres forældre har haft vanskeligt ved at støtte op om deres skolegang, og en stor del af dem oplever, at skolen ikke har kunnet rumme dem. I mange tilfælde har det været forbundet med et massivt skolefravær og konflikter i skolen såvel som mellem skole og hjem. For en del af de unge har det ført til eksklusion, skoleskift, specialskoletilbud eller forebyggende foranstaltninger.

Erdem (20 år) fortæller her, at han i grundskolen sidder bagerst i klassen og ikke hører efter. Han oplever, at skolen begynder at ringe hjem til hans mor, og at både han og forældrene får en følelse af, at alt, hvad de gør, er forkert:

“ Men så sker der det, at du kommer til et sted, hvor andre begynder at fortælle dig, at du mangler omsorg. Det sker i folkeskolen. Det er der, man oplever, at man skiller sig ud. Så er jeg splittet som menneske. De siger til mig, at min opdragelse er lort. Man sidder bagerst i klassen, man hører ikke efter. Ifølge skolen er det hele noget lort: lort det jeg laver, lortemor, lortebarn osv”.

Fra Erdems perspektiv er det i mødet med skolen, at han bliver bevidst om, hvordan andre ser ham. Det er her, han oplever, at det ikke kun er hans adfærd, som gør, at han skiller sig ud. Også hans familie og den opvækst, han kommer fra, opleves som forkert og afvigende. Han står tilbage med en følelse af at være anderledes og ikke kunne gøre sig fortjent til skolens anerkendelse. "Det er derfra, linjen bliver klippet," siger han som refleksion over, hvorfor han endte med at søge mod gadens fællesskab. Ligeledes bruger Abdou (23 år) vendingen "at skulle presse sig ind" om tiden i grundskolen. Han synes således at betone, at han ikke rigtigt oplevede at høre hjemme der. Om lærerne

siger han: "Lærerne har ikke noget håb for én, de mister hurtigt håbet."

OPLEVELSER AF FORSKELSBEHANDLING I SKOLEN

De unges oplevelser af at være forkerte i mødet med skolen knytter sig imidlertid ikke kun til deres sociale og faglige udfordringer eller familiebaggrund. Stort set alle de unge, vi har talt med, fortæller om oplevelser af at blive behandlet anderledes i skolen end deres jævnaldrende majoritetsdanske klassekammerater (se også Gilliam 2018; Mastek 2023). Omdrejningspunktet i mange af fortællingerne er lærere og vejledere, der, set fra de unges perspektiv, har negative eller lave faglige forventninger til dem – alene fordi de er minoritetsdanskere:

“ Jeg tror også, lærerne kigger på os med et andet blik, og vi bliver allerede dømt på forhånd, uden at have vist, hvad vi kan. Og det er det, der er megairriterende.”

“ Fx min dansklærer. Hun siger til mig i 7. klasse, at hun glæder sig til at se mig på forsiden af B.T., for at jeg har lavet et eller andet kriminelt. Det glæder hun sig til at se.”

Nogle af de unge oplever ikke, at der reelt bliver lyttet til dem, eller at de kan få hjælp til det, de har behov for. Bilal (18 år) forklarer det sådan her:

“ Hvis jeg havde brug for hjælp fra min lærer, skulle jeg spørge flere gange, og hun sagde bare 'Okay, du forstår ikke noget.' Hun gik bare videre. Lige glad. Du rækker hånden op i klassen, hun tager dig ikke. Kan ikke se dig. Ibrahim og Sadiq, de har altid hånden oppe, men de er de sidste, der bliver valgt. Efter alle har svaret. Der er så mange ting ... Det kaldes 'racisme under bordet', det kalder jeg det.”

Det som er centralt i det ovenstående, er, at for mange af de unge ligesom Bilal, handler følelsen af forkerthed ikke kun om oplevelsen af at blive mødt med forskelsbehandling som individ. Det handler i lige så høj grad om at blive mødt som en gruppe af 'den samme slags'. "Vi så måske forkerte ud? Vi så måske anderledes ud?" siger en anden ung, da vi spørger ind til hans oplevelse af forskelsbehandling. Samtidig fortæller flere af de unge, at det var svært at ændre lærernes indtryk af dem: "Lærerne, de havde allerede et dårligt indtryk af mig, og det var umuligt at få væk."

OPLEVELSER AF LÆRERE, DER SER DIG SOM ET MENNESKE

I flere af interviewene med de unge fortæller de også om at møde lærere, der efterlod et særligt positivt indtryk, om end disse oplevelser er i markant mindretal. Fortællingerne kredser ofte om lærere, der har fået de unge til at føle sig set og anerkendt i skolen. Lærere, som "bare ser dig som et menneske", som en af de unge forklarede.

I beskrivelserne af de lærere, som skilte sig positivt ud, udtrykker de unge et stort behov for at møde professionelle, som formår at se bag om deres minoritetsbaggrund og rumme deres eventuelle sociale og faglige udfordringer. For nogle af de unge har det positive møde handlet om, at lærerne har været vedholdende og har rummet deres til tider afprøvende adfærd eller fejltagelser uden at ty til sanktion eller eksklusion. Andre unge lægger vægt på, at lærerne fik dem til at føle sig hjulpet ved at forklare ting på en måde, som var til at forstå. Eller at de har været gode at tale med om det, som var svært.

MODKULTUR

De unge oplever selv, at der er en sammenhæng mellem den måde, de bliver mødt på, og så deres lyst til, og adfærd i, skolen. Som Erdem (20 år) forklarer:

“ Hvis folk bliver ved med at fortælle dig, at du er forkert og ikke duer til noget, så får du bare lyst til at lave ballade.”

Størstedelen af de unge fortæller om at blive mødt med negative forventninger og om oplevelser af forskelsbehandling. For mange af de unge synes følelsen af udenforskab at være forbundet til mødet med velfærdssystemets institutioner. © Mette Lind Kusk

UNGES EGNE NEGATIVE FORVENTNINGER

For de unge kan mødet med det, de oplever som negative forventninger, også føre til, at de selv får tilsvarende negative forventninger til systemet. Det er gennemgående i de unges fortællinger, at de synes at møde lærere og uddannelsesinstitutioner med en reel forventning om at blive dømt på forhånd. De bærer altså erfaringerne med sig videre ind i nye systemmøder. En af de unge fortæller sådan her:

“ For eksempel en skolelærer, du ved ikke, hvad hun tænker om dig. Da jeg mødte dem, vidste jeg ikke, hvem de var. I en samtale i min klasse sagde de noget med tillid – at jeg ikke havde tillid til lærerne. Fordi jeg sagde i starten af skoleåret: 'I er meget søde. I ender med at blive onde alle sammen.' Og jeg beviste det for dem.”

Det, som står frem i ovenstående citat er, at den unges negative forventninger har betydning for hans måder at manøvre i relationerne til de professionelle omkring ham; han møder dem ikke med tillid.

På samme vis giver Omar (24 år) et indblik i, hvordan hans og andre unges udfordrende adfærd overfor de professionelle kan ses som en forsvarsmekanisme i mødet med systemet. Omar har forsøgt at gennemføre vuc ad flere omgange og har flere erfaringer med at blive smidt ud af skolen:

“ Det er normalt med unge mennesker, at man er helt oppe at køre, når man føler sig glemt, og når man føler, at folk ikke fokuserer på én, især når kommunen ikke fokuserer på én. Så begynder man at skulle tænke på, at nu bliver jeg nødt til at redde mig selv, jeg bliver nødt til at finde en løsning på det her selv, jeg bliver nødt til at forsvare mig selv. Så man går altid i 'defend-mode', når man snakker med fx lærere, og det er næsten lige meget hvem, man snakker med.”

De unges negative oplevelser kan medvirke til, at de har svært ved at være åbne om eventuelle udfordringer eller bekymringer over for de professionelle, de møder. Det kan føre til, at de i stedet vender sig væk fra systemet – enten fordi de frygter at blive dømt, eller fordi de ikke forventer at møde en reel hjælp:

“ Du får mig ikke til at gå til kommunen, fordi det er, som om man så bekræfter (deres antagelser om mig).”

EKSKLUDERET

For en stor del af de unge i undersøgelsen udgør erfaringer med at blive ekskluderet en central del af deres systemmøder. De unge fortæller om at blive ekskluderet fra grundskoler og klubber, og i flere tilfælde er der tale om gentagne eksklusioner. For nogle af de unge indebærer det, at de i perioder synes at være ekskluderet fra alting.

RYKKET VIDERE TIL SPECIALTILBUD

Flere af de unge er blevet smidt ud af grundskolen eller 10. klasse, og flere af dem oplever at blive flyttet over i diverse specialskoletilbud. Nogle af de unge, der bliver rykket videre på lærere og myndigheders initiativ, giver udtryk for, at de ikke selv har forstået, hvorfor det er sket. De tegner således en oplevelse af ikke at have været involveret i en dialog, som har gjort beslutningen forståelig for dem. Omar (24 år) fortæller:

“ Midt i 9. klasse mente min lærer, at jeg ikke kunne snakke dansk, men jeg har gået i børnehaven, jeg har gået i folkeskole, jeg har gået i alle de klasser, man overhovedet kan finde i Danmark. Men hun videresendte mig til en sprogskole, som jeg gjorde færdig en måned eller to efter, fordi lærerne der ikke kunne forstå, hvorfor jeg skulle være der. Så de smed mig bare ind i den første prøve, der kom. Folk har ikke kunnet forstå, hvorfor jeg skulle gå på en sprogskole, når jeg kan så godt dansk. Altså, jeg har kunnet dansk hele mit liv, det er det eneste, jeg bruger, også derhjemme.”

For de unge kan oplevelserne være forbundet med overvejelser om, hvem de er i relation til andre unge. En af de unge fortæller eksempelvis om sin overraskelse, da han begynder på en specialskole og observerer de andre elever omkring sig. Han beskriver, at han pludselig sidder i et klasseværelse, hvor de andre har det, han beskriver som "seriøse problemer". Han fortæller, hvordan han selv er bevidst om betydningen af den sociale kontekst:

“ Altså jeg er egentlig ret normal, men hvis du sætter mig ind i et klasseværelse med en flok 'skøre' mennesker, så skal jeg nok også selv blive skør!”

Khaled (22 år) beskriver tilsvarende sin forvirring, da han i 10. klasse ender i et skoletilbud, hvor han oplever, at de andre elever er voldelige i modsætning til, hvordan han ser sig selv.

I nedenstående beskrivelse sætter Abdou (23 år) netop ord på, hvordan placeringen i en specialklasse kan have betydning for både de unges selvforståelse og de udviklingsmuligheder, de oplever at have:

Abdou blev rykket fra den lokale folkeskole til et specialskoletilbud i 7.-9. klasse. "Vi var 40 hyæner samlet i specialskolen," fortæller han: "Det var alle de 'udsatte børn', der kom derhen, de ikke-normale." Når eleverne kom ind om morgenen, var der morgenmad til alle, inden skoledagen begyndte. Abdou fortæller, at han jo godt vidste, at sådan er det ikke på en normal skole: "Så vidste jeg godt, hvor jeg var faldet hen."

På skolen oplever han, at "lærerne var virkelig fede". Han fortæller, at de havde tid til ham, og at de så håb i ham. Man kan fortælle samtidig, at han ikke gør noget ud af skolen. I de år han går der, møder han mange unge fra andre bydele, og han husker, at han får en masse tips om kriminelle aktiviteter. Det er også i den periode, at han uddanner sig til at være kriminel, som han udtrykker det.

Der er flere ting, som går igen i disse unges fortællinger. Dels handler det om oplevelsen af at blive ekskluderet fra noget, man er i gang med, fordi man i andres øjne ikke passer ind. Dernæst, at nogle af de unge oplever at blive placeret blandt andre unge, der har udfordringer, som de slet ikke kan spejle sig i. De føler med andre ord ikke, at de hører til eller har de samme udfordringer og behov. Den oplevelse kan være med til at forstærke de unges blik på systemet som ét, der ikke ser og forstår dem. Desuden oplever de at blive placeret i nogle sociale omgivelser, som også påvirker dem og har betydning for deres udvikling og selvforståelse.

I tråd med de unges oplevelser peger et nyligt studie på, at et omskifteligt og konfliktfyldt skoleforløb for

minoritetsdanske unge kan blive ensbetydende med, at chancerne i et almindeligt skoletilbud 'opbruges' i mellem- eller udskolingen (Hansen 2023). Efter en ung drengs gentagne skoleskift viser studiet, hvordan de professionelle omkring den unge må kæmpe for at finde et muligt skoletilbud, der kan rumme ham. Her kan den eneste mulighed være de 'resterende' specialskoletilbud, i dette tilfælde en behandlingsskole. Det til trods for, at den unges konfliktfyldte skolegang ikke nødvendigvis synes at være rodfæstet i problemer, der stemmer overens med behandlingsskolens målgruppe.

EKSKLUDERET FRA DET HELE

I samtalerne med de unge er vi stødt på fortællinger om at blive ekskluderet fra flere institutioner på samme tid. I de tilfælde kan det virke som om den unge er ekskluderet til ingenting og der er en risiko for, at de helt mister kontakten til systemet.

I Mehdis (23 år) tilfælde drejer det sig om, at han bliver smidt ud af den 10.-klasse, han netop er påbegyndt, og samtidig ekskluderes han fra det klubtilbud, han ellers benytter i store dele af den tid, hvor han ikke er i skole. Da han ikke længere kan være nogen af stederne, oplever han at være henvist til gaden og det fællesskab, der findes der. Det, som står centralt i Mehdis erindring er tabet af relationen til klubmedarbejderen Per:

Per var sej, siger Mehdi. Han fortæller, at han havde gjort Pers liv til et levende helvede i et halvt år, men ikke desto mindre vedblev Per med at være positiv. En dag sagde Per til ham: 'Jeg ved, hvad du kommer fra, men jeg er ligeglad. Der sidder et menneske foran mig.' Efter den samtale oplever Mehdi, at han begynder at forandre sig: 'Jeg lavede aktiviteter. Jeg kom mere i skole, når Per sagde, at jeg skulle komme noget mere i skolen.'

Da Mehdi ikke længere kan komme i klubben, mister han relationen til Per. I stedet møder han ham indimellem på gaden. Per er bekymret for ham og er også ude for at lede efter ham i bolig-

området. Når Mehdi møder Per, lyver han for ikke at bekymre ham eller gøre ham ked af det. Han fortæller ham, at han går i skole, at han har fundet et job. Men relationen dør, siger Mehdi.

ALENE

Oplevelserne af at blive set som forkert i grundskolen og blive ekskluderet fra diverse institutionelle sammenhænge er for mange af de unge forbundet med en gennemgående følelse af at stå alene eller at være overladt til sig selv i relation til systemet. Omar (24 år) forklarer sådan her:

“ ... og det er det som man indser til sidst, at man står alene. Man har ikke nogen til at hjælpe én, så man bliver nødt til at finde ud af, altså finde en vej rundt om det selv.”

De unges fortællinger om at stå alene handler ikke om, at der ikke er et eksisterende system, hvor de kan opsøge hjælp, hvis de har brug for det. Men følelsen af at stå alene kan handle om, at systemet ikke opleves som relevant for de unge, som også tidligere studier har peget på: Systemet er ikke i stand til at genkende de unges sammensatte livssituation (Tofteng & Bladt 2022). Eksempelvis beskriver en af de unge den hjælp, han har fået, som en ”hovedpinepille”. Hermed mener han, at hjælpen i bedste fald kortvarigt kan lindre en oplevet udfordring, men sjældent kan medvirke til at forandre det bredere problembillede i hans tilværelse. En anden ung taler tilsvarende om sociale indsatser som en ”kaffeklub” eller om, at systemet er fuldt af tomme løfter.

Flere af de unge, som har haft kontakt med vejledere eller sagsbehandlere i tiden efter grundskolen, beskriver oplevelser af at blive sendt videre uden at være blevet hjulpet og uden at kunne forstå begrundelserne. Det er forbundet med følelser af at ”gå i ring” eller en oplevelse af, at systemet ikke er ”troværdigt”, som en af de unge beskriver oplevelsen. For nogle unge fører det til en følelse af, at man selv skal have styr på det; at systemet ikke kan eller ligefrem ikke vil hjælpe:

“ Jeg kommer til dig og søger hjælp, men hvis du smider mig videre, så føler jeg ikke, at du har gjort det. (...) Jeg gik ikke i skole i et år på grund af det.”

“ De er ligeglade (på hf). Jeg prøver at sige til dem, at mit liv er kaos (...). De er ikke interesseret i det, der fylder i dit liv.”

“ Min sagsbehandler har aldrig nogensinde hjulpet mig, altså hun har ikke hjulpet mig, som hun skal. Det føler jeg virkelig ikke, hun har (...). Jeg tror man nogle gange skal ringe mindst 12 gange, før hun tager den, og det fik jeg nok af.”

MISTILLID SOM UDGANGSPUNKT

Fælles for størstedelen af de unge er, at de på baggrund af egne og venners erfaringer i udgangspunktet møder professionelle og institutioner, de ikke kender, med mistillid. Nogle af de unge synes at være i et konstant beredskab, hvilket kan være med til at vanskeliggøre udviklingen af tillidsfulde relationer til de professionelle omkring dem:

“ Jeg kender nogen, mine venner, de stoler ikke på sådan nogen. De kan ikke have sådan en tillid, fordi de tænker 'Okay, du arbejder ved kommunen'. Du ved, 'man kan blive fucked af kommunen, hvis der sker noget'.”

“ Kommunen giver trusler på en 'venlig' måde: Tag dig sammen ellers fjerner vi dig. Kommunen vil hjælpe dig, men det bliver skrevet i bogen.”

At de unge tilpasser sig deres erfaringer og anlægger handlestrategier baseret på mistillid er belyst i flere andre undersøgelser. De peger på, at unges mistillidsstrategier skal forstås i sammenhæng med følelser af at være misforstået og oplevelser af ikke at kunne stole på professionelle relationer (Katznelson et al. 2019).

Det er gennemgående hos flere af de unge, at det, de oplever fungerer bedst, er alene at regne med sig selv og ikke gøre sig afhængige af andres hjælp eller omsorg. De professionelle negative forventninger, set fra de unges perspektiv, kan her medvirke til udviklingen af mistillidsfulde samspil og relationer (Perry 2012). Hos flere af de unge kommer mistilliden til udtryk ved, at de forsøger at undgå systemet.

”DET ER OP TIL EN SELV, HVAD MAN BLIVER TIL.”

Det er vigtigt at understrege, at de unge i undersøgelsen ikke er bærere af en fortælling om, at det udelukkende er systemets skyld, at de oplever udfordringer. Tværtimod lægger de vægt på en meget stærk følelse af personligt ansvar i forhold til fx at uddanne sig eller holde sig ude af kriminalitet. Nogle af de unge taler om at beslutte sig for at ”løfte sig selv” og fremhæver, at ”det handler om mentalitet, motivation.” En anden ung reflekterer sådan her over ansvarsfordelingen:

“ 40 procent er skolen, 30 procent er vennerne og 30 procent er én selv. Det er ikke, fordi det bare er skolens skyld, man har også selv et ansvar.”

DEL 4:

**PRAKSIS FRA ET
UNGEPERSPEKTIV**

PRAKSIS FRA ET UNGEPERSPEKTIV

I dette afsnit vender vi os mod praksis og præsenterer fem forhold, der kan bidrage til, at lokale indsats tager afsæt i de unges hele livssituation og engagerer de unge, som ellers vender sig væk fra systemet og er vanskelige at få øje på i overgangen. De fem forhold tager udgangspunkt i de unges oplevelser og perspektiver på tværs af undersøgelsens to boligområder og de forskellige indsatser, de er en del af. Forholdene indskriver sig i det, vi her henviser til som socialt arbejde i et grænseland. Der er ikke tale om enkle løsningsmodeller; de fem forhold skal snarere ses som inspiration, der kan understøtte faglige refleksioner i praksis.

Som nærværende rapport har vist, så er det en grundlæggende udfordring i forhold til problemstillingen med unge uden for uddannelse i udsatte boligområder, at en betydelig del af dem vender sig væk fra systemet og derfor er vanskelige at få øje på og støtte over tid, i overgangen.

Langt størstedelen af de unge i undersøgelsen er hjemmeboende og selvforsørgende. Det er altså ikke unge, som nødvendigvis bliver synlige for det kommunale system i overgangen, medmindre de selv henvender sig. Når ungdomsuddannelserne registrerer en ung som værende frafaldet, kan den unge i nogle tilfælde allerede have været fraværende på uddannelsen igennem en længere periode, uden at hverken familie eller andre professionelle omkring den unge er vidende om det.

Særligt efter det 18. år synes de unge at være i risiko for at miste kontakten til systemet. Som de unge i undersøgelsen fortæller, så har de efter det fyldte 18. år ikke længere adgang til de lokale klubtilbud og de medarbejdere, som de har opbygget et kendskab til igennem deres tid i grundskolen. Og hvis ikke der findes et lokalt tilbud i boligområdet, som de unge har tillid til, så er det uvist, hvor de går hen med de udfordringer, de har brug for støtte og hjælp til.

Også tidligere undersøgelser af unge i udsatte boligområder har påpeget, at der mangler helhedsorienterede velfærdstilbud til unge over 18 år (Social Respons 2021). Netop fordi det er en særlig vigtig periode i deres liv, hvor de oplever at have brug for hjælp og rådgivning til en bred vifte af behov relateret til det at være ung (Social Respons 2021). I forhold til såkaldte zigzagere synes det at være særlig problematisk, at de unge i overgangen mister adgangen til lokale indsatser og medarbejdere, som kan

bidrage til enten at fastholde de unge på uddannelsen eller hjælpe med at foretage et omvalg.

Set i lyset af ovenstående er det væsentligt med indsatser, som formår at engagere og fastholde de unge over tid. Det er en forudsætning for, at medarbejderne kan handle på de unges omskiftelige livssituationer i overgangen. I det følgende udfolder vi, hvilken slags praksis de unge selv beskriver som meningsfuld. Dernæst udfolder vi de fem forhold.

SOCIALT ARBEJDE I ET GRÆNSELAND

Arbejdet med unge i udsatte positioner kan være komplekst og dilemmafyldt. Der findes ikke én løsning, som virker for alle unge, og det er sjældent, at systemet tilbyder den fleksibilitet, som de unge og de professionelle tæt på dem ser et behov for.

Tidligere studier af socialt arbejde med unge i udsatte positioner har vist, hvordan arbejdet ofte foregår i et grænseland mellem formelt og uformelt socialt arbejde (Hansen 2023). Det er en praksis, der til tider opererer på tværs af et kommunalt forvaltningsarbejde og et mere relationelt nærhedsarbejde på gaden og i civilsamfundsarenaen (Hansen 2023). I et studie af en kommunal socialpædagogisk indsats for marginaliserede unge på Nørrebro bruger forsker Helle Rabøl Hansen (2023) betegnelsen 'ikke-kommunal kommunal arbejdspraksis' om det arbejde, som medarbejderne i indsatsen udfører. Hun fremhæver, at arbejdet ofte overskrider normalen for kommunale opgaver og udvider det almene relationsarbejde med mere nærhed til de unge. Således synes en del af arbejdet at befinde sig i "skyggerne" af den formelle arbejdsfunktion.

I nærværende undersøgelse peger de unge selv på, hvordan de lokale indsætter, de møder i boligområdet, befinder sig i et grænseland – og at det har afgørende betydning for dem. Om den fremskudte kommunale indsats siger en af de unge fx:

“ Her er de mere venner, end de er kommunen.”

En anden ung fortæller, at det ikke er helt tydeligt for ham, hvem medarbejderne i indsatsen arbejder for, men at det heller ikke er det, som er det afgørende, netop fordi det system, han her møder, ikke opleves som et system:

“ (...) selv hvis de arbejdede for kommunen, ville jeg stadig stole på dem. De har noget helt specielt.”

De unge i undersøgelsen oplever, at både lokale kommunale- og boligsociale medarbejdere gør noget, som strækker sig ud over, hvad de unge er vant til at møde. De træder frem for de unge som hele mennesker og viser hermed, at kontakten til den unge er mere end blot et arbejde. ”Jeg har været hjemme hos ham og set ham støvsuge,” siger en af de unge i en længere fortælling om den tillid, han oplever i relationen. Det synes at være den slags relation som gør, at de unge vedbliver at komme i indsætterne over tid og deler det, der er svært.

For de unge betyder det noget, når medarbejderne omkring dem viser sig som hele mennesker. Når medarbejderne giver lidt af deres hverdag, inviteres de unge til også at give lidt af deres. © Mette Lind Kusk

GRÆNSELANDETS DILEMMAER I PRAKSIS

Når vi her præsenterer fem forhold i arbejdet med unge i udsatte positioner, er det væsentligt at fremhæve, at det sociale arbejde i grænselandet er dilemmafyldt. Fra et medarbejderperspektiv kan det altså være vanskeligt at arbejde med de forhold, som har betydning for de unge. Det er et vanskeligt arbejdsfelt af flere grunde:

For det første, fordi det kalder på en type kontakt eller relation mellem medarbejderen og de unge, som enten ikke er understøttet af rolle- og opgavebeskrivelsen, eller som det kan være svært eller ligefrem problematisk at honorere. Det kan handle om at overskride arbejdets tider eller overskride grænserne mellem faglig og personlig involvering (Hansen 2023).

For det andet, fordi ungeperspektivet blot er ét hensyn ud af en række hensyn, som medarbejderne skal navigere i. Andre styrende hensyn er fx lovgivning, politisk vedtagne mål eller organisatoriske rammer. Både ledelsesmæssige og organisatoriske forhold har på den måde stor betydning for medarbejdernes forudsætninger for at kunne arbejde i et grænseland.

For det tredje, fordi det kan være svært for de medarbejdere, der er tættest på de unge, at aktivere systemet omkring dem. Det kan fx skyldes, at enten målgruppen, de unges behov eller selve ungeindsatsen ikke anses som legitim i forhold til 'kommunale normer' (Hansen 2023). Hvis de unge ikke er visiteret til indsatsen, men i stedet kommer frivilligt og anonymt, kan det betyde, at medarbejderne ikke har adgang til personfølsomme oplysninger om de unge, ligesom de heller ikke har myndighed til, eller særlige forudsætninger for, at aktivere systemet.

I det følgende præsenterer vi fem forhold, der kan bidrage til, at lokale indsatser tager afsæt i de unges hele livssituation og engagerer de unge, som ellers vender sig væk fra systemet.

FEM FORHOLD

#1 At skabe rum for mangfoldige deltagelsesmuligheder

At skabe rum for mangfoldige deltagelsesmuligheder indebærer, at de unge kan deltage i de lokale indsatser på forskellig vis alt efter lyst og behov, ligesom de kan gøre det individuelt eller sammen med andre.

#2 At arbejde overskridende

At arbejde overskridende indebærer, at de unge og medarbejderne møder hinanden på måder, der overskrider de rammer, som de unge ellers forbinder med systemet.

#3 At agere fortalere for de unge

At være de unges fortalere indebærer, at medarbejderne møder systemet sammen med de unge og hjælper med at gøre den enkeltes hele livssituation forståelig for andre.

#4 At mobilisere ungefællesskabet

At mobilisere ungefællesskabet indebærer at give plads til de unges udfoldelse i deres lokale fællesskab, hvor de oplever tryghed og føler sig hjemme.

#5 At være responsiv over for det, der sker i miljøet

At være responsiv over for det, der sker i miljøet, indebærer, at medarbejderne er opmærksomme og reagerer på, hvordan skift i de unges liv kan være forbundet med det, der sker lokalt, i miljøet omkring dem.

ARBEJDSPØRGSMAÅL – DE FEM FORHOLD

De følgende spørgsmål er tænkt som inspiration til fælles faglige drøftelser i praksis af, hvordan man kan arbejde med de fem forhold, og hvad der kan gøre det svært:

På hvilke måder arbejder vi, i vores boligområde eller indsats, med de fem forhold?

Hvilke af de fem forhold synes vi, det fungerer godt at arbejde med og hvorfor?

Hvilke af de fem forhold synes vi, det er sværest at arbejde med og hvorfor?

Er der måder, hvorpå vi i højere grad kunne bringe de fem forhold i spil?

Hvad skal der til for, at det bliver muligt at arbejde med de fem forhold?

Hvilke dilemmaer er forbundet med de fem forhold?

#1 AT SKABE RUM FOR MANGFOLDIGE DELTAGELSEMULIGHEDER

Unge, der nærer mistillid til systemet, kan have et stort behov for at se indsatsen eller medarbejderne an over tid, inden de er klar til at dele deres vanskeligheder eller bede om hjælp. For nogle af de unge er det afgørende, at de ikke skal opsøge indsatsen alene, men i stedet kan følges med andre unge, som de kan spejle sig i. I arbejdet med de unge er det derfor centralt at skabe rum for mangfoldige deltagelsesmuligheder i indsatsen. Mangfoldige deltagelsesmuligheder henviser til, at de unge kan deltage på forskellig vis alt efter lyst og behov, ligesom de kan gøre det individuelt eller sammen med andre.

Arbejdet med at skabe mangfoldige deltagelsesmuligheder for unge i risiko for at stå uden for uddannelse kan fx tage form som et regelmæssigt vejledningstilbud i boligområdet; et sted, hvor de unge kan komme spontant og af egen lyst og har mulighed for aktivt at opsøge vejledning. Det centrale er dog, at det samtidig er et sted, hvor det er muligt for de unge at deltage mere perifert ved at hænge ud og samtale mere uformelt med andre unge og medarbejdere uden at blive mødt med et krav om aktivt at opsøge vejledning. Således kan de unge veksle mellem forskellige deltagelsespositioner.

At arbejde med mangfoldige deltagelsesmuligheder kan medvirke til, at der over tid opbygges en nær og tillidsfuld relation mellem de unge og medarbejderne. Det er bl.a. gennem det regelmæssige og uformelle samvær i indsatsen, at medarbejderne har mulighed for at mærke, hvornår der er et "vindue for dialog". Det vil sige, hvornår den unge er klar til længere samtaler med fokus på de vanskeligheder, de eventuelt oplever. Derudover bidrager de forskellige deltagelsesmuligheder til, at de unge, der alene kommer for at hænge ud, ser og hører, at andre får vejledning. Det kan føre til, at de unge over tid selv får mod på at modtage vejledning. Eller at vejledningen bliver kollektiv i den forstand, at de unge begynder at sparre med hinanden og udveksle erfaringer i forhold til uddannelse og beskæftigelse.

Om betydningen af at kunne veksle mellem forskellige deltagelsespositioner siger de unge:

“ Fordi jeg bor her, jeg kommer bare forbi, kommer ind og ser, hvad de (medarbejderne) laver, hilser på dem, sidder og snakker, fucker lidt med dem. De er bare ligesom mine venner, forstår du?”

“ Det er anderledes her. De mennesker, der hjælper mig her, har jeg dannet et bånd med. Ud over hjælp så kan jeg lide dem som mennesker. Det er vigtigt med sådan et bånd. Når jeg kan se, de hjælper mig, så får jeg selv lyst til at prøve mere. Det er som at løse en opgave sammen med en anden person mere end at føle sig hjælpeløs. Det er mere samarbejde end arbejde.”

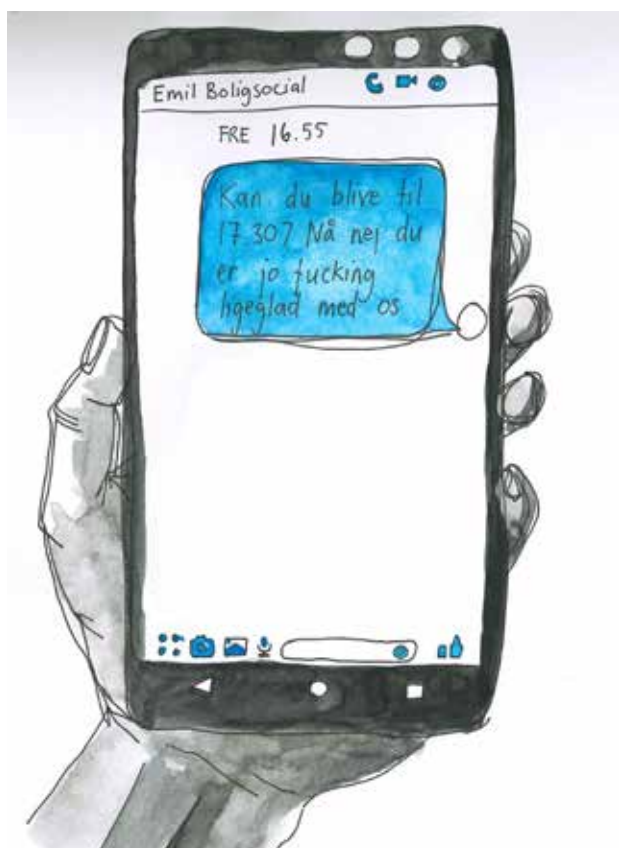
#2 AT ARBEJDE OVERSKRIDENDE

Unge, der oplever at stå alene, kan have behov for en nær kontakt til lokale medarbejdere, som de har tillid til. Særligt, hvis de unge har erfaringer med at blive ekskluderet fra skolen og andre institutionelle sammenhænge, eller hvis de har oplevet ikke at kunne stole på de professionelle, kan de have behov for, at medarbejderen tydeligt viser, at de vil dem; at de er villige til at give noget af sig selv. I relationen til de unge kan det derfor være centralt at arbejde på overskridende måder.

At arbejde overskridende betyder, at medarbejderen fx giver tilladelse til, at de unge tager kontakt til dem uden for normal arbejdstid, enten via sms eller ved at ringe. Eller det kan handle om, at møderne med de unge overskrider de rammer, som de unge forbinder med systemet. I stedet for at mødes med et skrivebord imellem sig kan møderne altså finde sted under en gå- eller køretur. Når medarbejderne arbejder overskridende, oplever de unge, at de træder frem som hele mennesker og giver noget af sig selv.

Om betydningen af det overskridende arbejder siger en medarbejder:

“ Jeg kunne godt være fræk og sige: 'Efter aftensmad der er det tid med familien eller vennerne', men jeg siger også til de unge: 'Du må gerne skrive og ringe om aftenen. Jeg har den (telefonen) liggende i hjemmet. Ser jeg det, så tager jeg den. Ser jeg det ikke, så tager jeg den ikke.' Jeg gør mit. Hvis det er en sms, så kan jeg vurdere, om det er noget, jeg skal handle på. Hvis vedkommende ringer, så tager jeg den. Det handler også om psykologi. Et, jeg har lyst til det, og to, jo mere de føler, at jeg giver dem lidt af min hverdag, jo mere vil de give mig noget af deres hverdag." (medarbejder)

Unge, der bærer på tidligere erfaringer med at blive ekskluderet fra skolen og andre institutionelle sammenhænge kan have behov for, at de medarbejdere, de møder, tydeligt viser, at de vil dem; at de er villige til at strække sig længere, end de unge er vant til. © Mette Lind Kusk

#3 AT VÆRE DE UNGES FORTALERE

Unge der gentagne gange har oplevet at blive mødt med negative forventninger og manglende anerkendelse, kan have behov for, at de lokale medarbejdere, de har kontakt med eller tillid til, agerer fortalere for dem i mødet med systemet.

At være de unges fortaler handler om, at medarbejderen møder systemet sammen med den unge og hjælper med at gøre den unges hele livssituation forståelig for andre. For nogle unge kan det fx være meningsfuldt, at medarbejderen deltager i møder på uddannelsen, hos UU-vejledningen eller på jobcenteret. Her bidrager de til, at den unges ressourcer og bevæggrunde bliver synlige for systemet. For de unge har det betydning, at de oplever at blive "set som et menneske", hvis handlinger og valg skal forstås i relation til deres livssituation.

Om betydningen af, at de lokale medarbejdere agerer fortalere, siger de unge:

“ De (medarbejderne) vidste jo godt, at jeg lavede en hel masse ballade. Men stadig var de med til at hjælpe og få mig på rette spor. Det var det, de var med til at gøre, ved at vise ... fx dem, der havde de 'forkerte' øjne på os, ved at vise dem, hvordan vi rigtigt var.”

“ De (medarbejderne) lytter til dig. De er mere på din side. De forstår dig endnu mere. Fx hvis du fortæller en skolelærer eller en sagsbehandler ... Okay, de er på din side, men de er stadig imod dig. Det er de ikke (her). De vil gerne forstå, hvad du har gjort, hvorfor du har gjort det, var der en grund til det? De vil gå mere ind i detaljen og sige, hvad kan vi gøre?”

#4 AT MOBILISERE UNGEFÆLLESSKABET

Unge, der har oplevet ikke at passe ind eller at blive ekskluderet fra almene fællesskaber, kan have behov for, at indsatser giver plads til de unges udfoldelse i deres lokale fællesskab, hvor de kan opleve en anden tryghed og føle, at de kan være sig selv. Ved alene at fokusere på det problemfyldte i ungefællesskabet og brobygning ud af det overses en central del af de unges sociale liv og ressourcer, som er vigtige for de unge selv, og som også har potentiale til at bidrage til forandring. Som forskningen har vist, kan det have stor betydning for unge, der ønsker at skabe forandring, at de har nogen at følges med (Gilliam 2021).

At mobilisere ungefællesskabet handler om at anerkende og arbejde med de unges lokale fællesskab som et livsvilkår, der har stor betydning for dem – også selvom det er et ambivalent fællesskab. Hvis de unge har en omskiftelig eller løs tilknytning til sociale fællesskaber på uddannelsesinstitutioner, arbejdspladser eller i foreningslivet, kan det være meningsfuldt at understøtte de fællesskaber, de unge selv orienterer sig mod, netop fordi de er kontinuerlige.

Centrale spørgsmål kan i denne sammenhæng være, hvor de unge oplever at høre til, hvem de oplever at høre sammen med og hvorfor. Følgelig kan man også have en professionel nysgerrighed efter, hvad der kan gøres for at udvide de unges oplevelse af tilhør til det almene fællesskab, og hvilke dynamikker i de unges liv og lokale fællesskab der kan fremme eller stå i vejen for det.

Om potentialerne ved at mobilisere det lokale ungefællesskab siger en fremskudt medarbejder:

“ [At observere de unge, når de er sammen] har givet [mig] en idé om, hvad det er, der er på spil for dem, hvad er det, der betyder noget. Også bare jobmæssigt, hvad er det, de alle sammen taler om [med hinanden]. Det er procesoperatør, det er job i lufthavnen, det er YouSee. Det havde jeg ikke lige troet, men okay, det er det her [i denne gruppe]. Og de giver også hinanden forskellige kontakter til forskellige steder. Okay, en havde arbejdet i YouSee, 'okay, men du får lige den her mail til en, jeg kender, der hedder X, som også arbejder der'. Det er ret fedt at se, at de på den måde får skabt et eller andet, hvor man faktisk hjælper hinanden.”

#5 AT VÆRE RESPONSIV OVER FOR DET, DER SKER I MILJØET

Unge, som lever en stor del af deres ungdomsliv på gaden, kan have behov for, at de lokale medarbejdere er opmærksomme på, hvordan skift i de unges liv kan være forbundet med miljøet omkring dem. Særligt, hvis de unge har erfaringer med, at professionelle har vanskeligt ved at forstå eller rumme omskifteligheden i deres motivationer eller uddannelsesvalg, kan de have behov for, at medarbejdere forstår og reagerer på de dynamikker og skift, som udspiller sig rundt om den unges liv.

At være responsiv over for miljøets omskiftelighed handler om, at medarbejderne er opmærksomme på, og har kendskab til, sociale forandringer i lokalmiljøet omkring de unge. Det kan fx dreje sig om kriminelle grupperinger, der begynder at røre på sig eller opsøger lokale unge. Den slags skift, risici og konflikter kan have stor betydning for de unges hverdagsliv og valg, idet de både socialt og fysisk skal finde vej og navigere i dem.

Det kan have indflydelse på, hvilke områder af byen eller boligområdet de unge og deres venner kan færdes i, og hvor de føler sig trygge. Som nogle af de unge i undersøgelsen har fortalt, så kan skift i miljøet omkring de unge have betydning for deres deltagelse på en ungdomsuddannelse. Derfor har det stor betydning, at professionelle i boligområdet har kendskab til og kan rumme disse gentagne skift og dilemmaer i de unges liv, og at de unge har tiltro til, at de kan dele deres bekymringer om det, der sker i miljøet.

Om betydningen af medarbejdere, der er responsive over for det, der sker i miljøet, siger en ung:

“ Jeg tror ikke, der er så mange, der forstår det liv, som man har uden for skolen, ligesom de gør her (i den lokale indsats). Her er de jo mere bekymret for, hvad du laver efter skolen. Det er der jo ikke rigtig nogen, der er andre steder.”

“ De (lokale medarbejdere) er sådan nogle vågne folk, som har øjnene åbne. De ser meget, hvad der sker rundt omkring. Og de kan godt se, hvis der er nogen drenge i (boligområdet), som er på vej ud i noget forkert eller ud i noget ballade fx. Og så er de meget hurtige til at tage fat og sige, 'Det er forkert det der', 'lad os hjælpe dig i stedet for'. De er meget hurtige til at hjælpe og tilbyde hjælp.”

MISTILLID SOM GRUNDLÆGGENDE ARBEJDSVILKÅR

I arbejdet med de unge kan mistillid være et grundlæggende arbejdsvilkår. Det er væsentligt at påpege, fordi tillid netop ofte fremhæves som et givet element i det boligsociale arbejde. Her er det særligt medarbejdernes fravær af myndighed såvel som det nære lokalkendskab, der giver særlige forudsætninger for at udvikle tillidsfulde relationer med beboere.

Et centralt fund i vores undersøgelse er, at de unge ofte møder medarbejdere med mistillid – også de lokale. Derfor består en stor del af arbejdet med de unge i at opnå og bevare en kontakt – på trods – der gør det muligt at udvikle tillidsfulde relationer. Spørgsmål om tillid og mistillid er centrale for de medarbejdere, der er tæt på de unge, og ofte er der behov for, at de navigerer med omtanke og påpasselighed. Det kan fx være i forhold til, hvem de samarbejder med og hvordan. Risikerer man fx at sætte tilliden eller kontakten med de unge over styr, hvis man bliver set sammen med politiet? På den måde kan arbejdet med de unge i udgangspunktet kræve andre greb, kompetencer eller opmærksomheder, end man som professionel eller organisation er vant til at arbejde med.

HVILKE FORVENTNINGER MØDER DE UNGE OS MED?

I arbejdet med undersøgelsen oplever vi selv de unges mistillid som et gennemgående vilkår. En ung vurderer, at det vil blive svært for os overhovedet at finde interviewpersoner, fordi ingen har lyst til at blive set med os. En anden ung siger: "Hvis I gerne vil tale med mig alene, tænker jeg: 'Shit, hvad har jeg nu gjort?'" En tredje ung siger efter vores interview: "Jeg troede det ville være mere en 'politisamtale'. Ikke politi, men sådan 'følsomt politi'. Det var sådan noget, jeg troede." Flere af de unge vil ikke interviewes i enerum, ligesom de heller ikke vil have, at vi optager interviewet.

ARBEJDSSPØRGSMÅL

Hvordan forholder vi os til de unges oplevelser af tillid og tryghed?

Gør vi nogle gange noget, som kan være på bekostning af de unges tillid?

Hvordan kan vi kommunikere på en tillidsværdig måde?

SÅDAN HAR VI GJORT

Empirisk bygger undersøgelsen på feltobservationer, uformelle samtaler og kvalitative interviews med unge og medarbejdere i og omkring boligsociale- og kommunale ungeindsatser i to udsatte boligområder. I dette afsnit kan du læse om rapportens metodiske grundlag.

Etnografisk inspireret feltarbejde

Undersøgelsens feltarbejde er gennemført i perioden fra august til november 2022 på tværs af ungeindsatser i to udsatte boligområder, begge med en boligsocial helhedsplan. Feltarbejdet har taget sig forskelligt ud i undersøgelsens to boligområder og har bidraget med forskellige indsigter i forhold til, hvilke vanskeligheder de unge kan opleve i overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse. Du kan læse en beskrivelse af ungeindsatserne i afsnittet, 'Hvad kendetegner de unge i undersøgelsen'.

Deltagerobservation i en anonym, frivillig indsats

I den anonyme, frivillige indsats for unge mellem 18 og 25 år har feltarbejdet involveret ugentlige deltagerobservationer under gruppebaserede aktiviteter og individuelle vejledninger i en periode på tre måneder. Her var der god mulighed for uformelle samtaler med de unge, enten enkeltvis eller i grupper, ligesom de unge, vi her har interviewet, fik mulighed for at se os an, inden de gav deres samtykke til at deltage. "Er I fra politiet?" er et spørgsmål som de unge ofte mødte os med, og som viser, at for mange af dem, der kommer i indsatsen, er kendskab og en vis grad af tillid en forudsætning for at få dem i tale.

Ud over at feltarbejdet i den anonyme, frivillige indsats har skabt grundlaget for at komme i kontakt med en ellers svær målgruppe, så har det givet os en indsigt i relationen mellem de unge og medarbejderne. På samme vis har vi fået indsigt i relationen mellem de unge og betydningen af det fællesskab, de har med hinanden. Og endelig, ved at følge de unge over tid, har vi fået øje på, hvor omskifteligt deres liv kan være, og hvilken betydning det kan have for deres uddannelseserfaringer. De indsigter har vi brugt i vores samtaler og interviews med de unge.

Deltagerobservation i en visiteret indsats

I den visiterede indsats for unge mellem 15 og 25 år har feltarbejdet involveret observationer af to tværprofessionelle

møder, uden deltagelse af de unge. Her gennemgik de fagprofessionelle sagsstammen af unge og drøftede i fællesskab den enkeltes situation, hvori udfordringerne bestod, og hvilke løsninger de vurderede, der skulle sættes i værk. Observationerne har givet os en generel indsigt i de unges udfordringer, set fra medarbejdernes perspektiver. Og vi har fået et indblik i, hvordan de forsøger at mobilisere systemet omkring de unge.

Fordi der i den visiterede indsats er fokus på én-til-én-møder mellem de unge og medarbejderne, har det ikke været muligt for os at lave deltagerobservation i sammenhænge, hvor de unge har været til stede. Det betyder også, at vi her har været afhængige af, at indsatsens medarbejdere direkte har inviteret de unge til at deltage i et interview. De unge vi her har talt med er derfor unge, som har en god relation til medarbejderne i indsatsen og har været forholdtvis trygge ved et interview uden på forhånd at have mødt os.

Kvalitative interviews

Ungeinterviews

Vi har interviewet 15 unge mellem 16 og 26 år på tværs af de to områder: 13 mænd og 2 kvinder. Interviewene har fulgt en simpel interviewguide med åbne spørgsmål, der har givet plads til, at de unge har kunnet fortælle om overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse med udgangspunkt i egen livshistorie, som eksperter i eget liv.

Under de fleste af interviewene har vi forsøgt visuelt, sammen med de unge, at kortlægge den enkeltes overgang ved løbende at markere centrale begivenheder på et ark papir. Efterhånden som den unge har fortalt om skoleskift eller frafald, har vi således noteret det på tidslinjen, ligesom vi har skrevet oplevelser eller følelser knyttet til de enkelte skift.

De unge er blevet interviewet enkeltvis, med undtagelse af to unge, som er blevet interviewet sammen. Interviewene har haft en varighed af tre kvarter til halvanden time og er blevet optaget som lydfil bortset fra fem interviews, hvor de unge udelukkende gav tilladelse til, at vi tog noter undervejs.

Medarbejderinterviews

Vi har interviewet 10 medarbejdere i og omkring ungeindsatserne: boligsociale- og kommunale projektledere, ungevejledere, UU-vejledere og gadeplansmedarbejder. Interviewene har haft til hensigt at få deres perspektiver på det, vi har oplevet og hørt under feltarbejdet og i ungeinterviewene. Således har interviewene været med til at kvalificere de indsigter, vi peger på, særligt i rapportens del 4 i forhold til at arbejde lokalt med de unge.

Størstedelen af medarbejderinterviewene har haft en varighed af halvanden til to timer og er blevet optaget som lydfil.

Litteraturafdækning

Som en del af undersøgelsen har vi foretaget en litteraturafdækning med fokus på unge i udsatte boligområder og uddannelse. Vi har gennemgået forskningslitteratur såvel som "grå litteratur" på feltet. I rapporten sammenholder vi undersøgelsens fund med den eksisterende viden på området.

Databearbejdning

Under feltarbejdet har vi skrevet feltnoter over vores observationer og samtaler med de unge og medarbejderne. Ligeledes har vi transskriberet eller skrevet referat af alle interviews. Alle feltnoter, transskriptioner og referater er efterfølgende blevet kodet tematisk i databehandlingsprogrammet NVivo. I rapporten citerer vi fra både feltnoter, uformelle samtaler og interviews.

LITTERATUR

Bladt, M. & Christensen, R. (2020). Fordi vi ikke vil være fucking tabere: om unge på gaden og hvad vi kan lære af dem. *Social Kritik: Tidsskrift for social analyse & debat*, 32(161), 28-34.

Bladt, M., Tofteng, D., Bertelsen, L., Christensen, R. & Madsen, L. (2021). Vilde problemer, tam velfærd? *Forskning i Pædagogers Profession og Uddannelse*, 5(2), 12-12.

Christensen, G., Christensen, M.L., Hjelmar, U., Espersen, H.H., Enemark, M.H., Mikkelsen, C.H. & Winkler, A. (2022). Chanceulighed i udsatte boligområder. En analyse af boligsociale helhedsplaners bidrag til at forbedre børn og unges livschancer. *VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd*.

Ejrnæs, M. (2015). Risiko, risikofaktorer og resiliens. I: Erlandsen, T. et al. (red.). *Udsatte børn og unge. En grundbog*. Hans Reitzels Forlag.

Erlandsen, T., Jensen, N.R., Langager, S. & Petersen, K.E. (2015). *Udsatte børn og unge. En grundbog*. Hans Reitzels Forlag.

Follesø, R., Wulf-Andersen, T. & Olsen, T. (2016). Unge, udenforskab og social forandring: Nordiske perspektiver. *Frydenlund Academic*.

Gilliam, L. (2008). Balladens fornuft. *Ungdomsforskning*, nr. 1 & 2.

Gilliam, L. (2015). Identitet, Selv, kategori og fællesskab. I: T. Ankerstjerne & S. Broström (red.). *Håndbog til pædagoguddannelsen: Ti perspektiver på pædagogik*. Hans Reitzels Forlag.

Gilliam, L. (2018). Minoritetsdanske drenge. Modvilje og forskelsbehandling. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.

Gilliam, L. (2021): "Sej er jeg ikke længere" – minoritetsdanske drenge og lysten til skolen. *Dansk Pædagogisk Tidsskrift* (2).

Haller, M.B., Søgaard, T.F., Kolind, T., Madsen, M., Hunt, G. & Kammergaard, T. (2022). My Criminal Friend: Maneuvering Friendships and Abstaining from Crime in High-Risk Areas in Denmark. *Youth Justice*: 1-21.

Hansen, H.R. (2023). "Er du fra kommunen?" – Det ikke-kommunale kommunale som permanent liminalitet. I: Mørck, L.L. et al. (red.). *Fællesskabende praksisser*. Frydenlund Academic.

Institut for Menneskerettigheder (2023). Minoritetsetniske elever fravælges til oplæring. *Analyse*.

Kalkan, H. (2021). Veje til respekt. Om gadens liv på Nørrebro. Hans Reitzels Forlag.

Katznelson, N., Görlich, A. & Christensen, L. (2019). Handlestrategier blandt udsatte unge på kanten af det danske samfund. *Dansk Sociologi*, 30(1), 33-51.

Khajawa, I. & Lagermann, L. (2023). (Farve)blinde vinkler – om racialisering, ulighed og andetgørelse i pædagogisk praksis. *Nyt fra Samfundsvidenskaberne*.

Kjeldsen, L., Frederiksen N.Ø, Murphy, M.Ø. & Glad, A. (2015). Gadeplan – Slutevaluering af 17 indsatser under puljen helhedsorienteret gadeplansindsats. *Center for Boligsocial Udvikling*.

Lagermann, L. (2023). Fra dropout til pushout – elevperspektiver på skolefravær. *Nordiske Udkast*, 2, 2022.

Maack, S., Bryndum, N.K., Moustgaard, U. (2022). Unges stemmer. Erfaringer med overgangen til uddannelse og job i Esbjerg. København: SUS – Socialt Udviklingscenter.

Madsen, M.F., Glad, A. & Lund, N. (2021). Fremskudt uddannelsesindsats. Slutevaluering af den boligsociale ungevejlederindsats i Københavns Kommune. *Center for Boligsocial Udvikling*.

Mastek, M.O. (2023). "Ifølge Inger Støjberg er jeg en p**ker" – Om at være "ghettogymnasieelev" og minoritetsetnisk ung. I: Khajawa, I. & Lagermann, L. (Farve)blinde vinkler – om racialisering, ulighed og andetgørelse i pædagogisk praksis. *Nyt fra Samfundsvidenskaberne*.

Mollerup, A.H, Maack, S., Haugegaard, S.H. (2022). Vidensbilag til Reformkommissionen: Ungeførtællinger. København: SUS - Socialt Udviklingscenter.

Mørck, L.L., Schwartz, I., Christensen, T.W. & Nissen, M. (2023). Introduktion. Fællesskabende praksisser som rekon-tekstualisering af hjælp. I: Mørck, L.L. et al. (red.). Fællesskabende praksisser. Frydenlund Academic.

Ottosen, M.H., Andreasen, A.G., Dahl, K.M., Lausten, M., Rayce, S.B. & Tagmose, B.B. (2022). Børn og unge i Danmark. Velfærd og trivsel 2022. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for velfærd.

Perry, K. (2012). Framing trust at the street level: An empirical interpretative study of distrust and trust between frontline public sector employees and young men with minority ethnic backgrounds in Denmark. Roskilde Universitet. Ph.d.-afhandling ved Institute for Communication, Business and Information Technologies, Roskilde Universitetscenter.

Reformkommissionen 2023. Nye Reformveje 3.

Slottved, M., Pedersen, R.T., Andreasen, A.G. & Nicolajsen, J.S. (2022). Uddannelsesbarrierer. En analyse af 25-årige unges syn på barrierer og potentielle tiltag i uddannelsessystemet. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Slot, L.V. (2016). Lige adgang til praktikpladser. Ligebehandlingsafdelingen, Institut for Menneskerettigheder.

Social Respons (2021). Her er hvad de unge siger, og hvad vi kan lære af dem: En opsamling af viden fra over 150 unge med gadeadfærd – om udfordringer og løsninger for unge i udsatte boligområder. Vidensopsamling for Partnerskabet Urbanplanen 3B/KAB.

Steno, A.M. (2015). Ungdomsliv i en uddannelsestid. Kønnede, klassede og tidsbundne driblerier i og mellem erhvervsuddannelser. Roskilde Universitet. Afhandling fra Forskerskolen i Livslang Læring, Roskilde Universitet.

Søndergaard, J.K & Hussein, T.Z. (2022). Etnisk profilering. Hovedresultater fra tre undersøgelser. Institut for Menneskerettigheder.

Tofteng, D. & Bladt, M. (2022). Dilemmaer og bæredygtighed i demokratiske deltagelsesprocesser – når marginaliserede unges viden og erfaring står i centrum. Forskning og Forandring, 5(1) 2022.

Vildlyng, L. (2023). Uddannelsesforsker: Hvordan kan vi forvente, at en elektriker skal tage imod Jibreel med et fordomsfrit sind, når statsministeren taler, som hun gør? Debatindlæg, Politiken, 8. marts 2023.

ANDRE STATISTISKE KILDER

BL's beregninger på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata

Landsbyggefondens Beboerdata

Landsbyggefondens BoligSociale Data

